

**Márkus- és Batizfalvi báró Máriássy András
táborszernagy, a Mária Terézia rend lovagja.
1757—1846.**

(Főleg a családi levéltár alapján.)

(Első közlemény.)

Egy ősrégi szepességi magyar úri család egyik kimagasló tagjának életéről és tetteiről emlékezünk, aki élete végéig, sőt talán még haló poraiban is ízig-vérig katona volt és maradt, akinek hazája és királya iránti törhetetlen hűségét és páratlan magyar vitézségét *negyvenhét* — s köztük nem egy igen súlyos — seb helye igazolta, aki nevét aranybetűkkel írta be a magyar hősök és vitézek albumába, s tündöklő katonai erényeivel ragyogó példát mutatott minden utána következő magyarnak.

* *
*

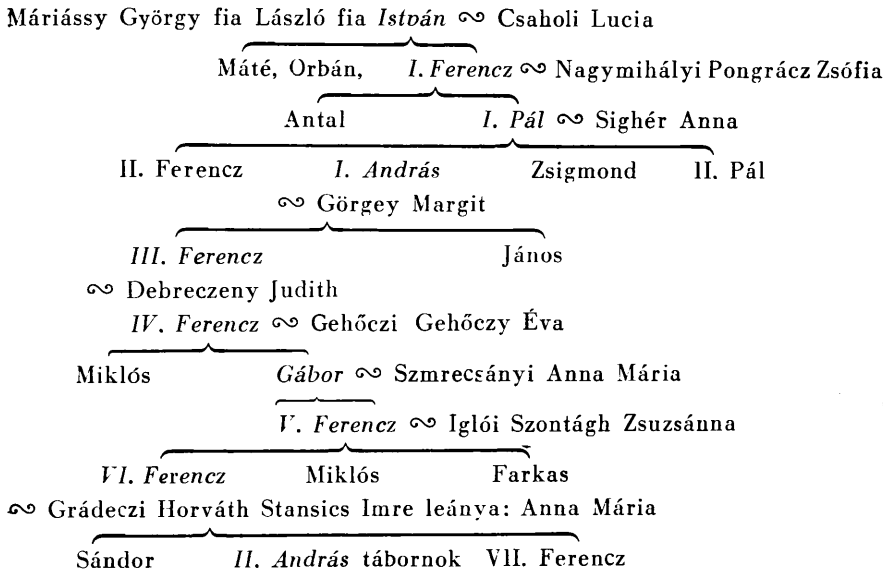
Annak a ma is virágzó ősi magyar családnak eredete, amelyhez Máriássy András is tartozott, visszanyúlik a XII. századba.* A Máriássy család első ismert tagja Márk comes (aki állítólag Szepesi Gala fia volt). Ezen Márknak fia Batiz comes vitézségével és királyának tett értékes szolgálataival megszerzi a Tatra hegység alatt azt a területet, melyen a róla elnevezett s ma is létező Batizfalva, a Máriássy család egyik ősi, törzsökös fészke keletkezett. A XIV. század folyamán már a család kezén van Márkusfalva is, amelytől a Máriássyak másik előnevüket kölcsönözték.

A XIII—XV. századokban élt birtokos nemes Máriássyak inkább gazdasági tevékenységet fejtenek ki, megvetik a család létezésének dologi alapját, s ekkor a közéletben nevezetesebb szerephez még nem jutnak. Voltaképpen Máriássy György fia László és felesége Csehi Anna fia *István* az első, aki a középkor végén, mint a Szapolyai nemzetség kedvelt embere, tekintélyével, súlyával a család hírnevét megala-

* Kedves kötelességemnek tartom, hogy ez úton is hálás és őszinte köszönetet mondjak *Klacsó Győző* igazgató úrnak, aki a tót nyelvű levelek lefordításában nagy segítségemre volt.

pítja. Innen fogva a Máriássy család tagjai sűrűbben vesznek részt a közéleti harcokban, azonban ellenzéki magatartásukkal a család hírének emelkedését éppen nem mozdítják elő. Különösen a XVII. század az, amikor a család tagok az erdélyi fejedelmek oldalán szemben állanak Béccsel, részt vesznek a „rebellió“-kban, a mi- nek a vége folytonos vagyoni sequestrum, sok anyagi kellemetlenség; azután megindul a végnélküli perek lavínája, amelyek a család dologi alapját inkább apasztják, mint szaporítják. A XVIII. században persze már változik a politikai horizont, elnyugosznak, elmúlnak a „rebellis“ elődök és az utódok közül az ősi magyar vitézség változatlan fenn- tartásával, törhetlen királyhűségével, hazaszeretetével feltű- nik Máriássy András báró alakja.

Máriássy András, a XVI. század elején elhunyt nagy Máriássy István ugyancsak András nevű dédunokájának egyenes leszármazója, s talán véletlen játéka a sorsnak, hogy ez az András szintén katona, szintén vitéz ember, akinek nevét ott találjuk Báthori István lengyel király oroszverő hősei közt. A mi Andrásunknak Máriássy Istvántól való le- származása a következőképpen vezethető le:

Máriássy András tehát M. Ferencz és Grádeczi Horváth Stansics Anna Mária házasságából származó második fiú, akinek születési idejét a források és írók különböző évekre

teszik. Így Hirtenfeld,¹ Wurzbach,² Siebmacher³ szerint András 1759-ben született, Nagy Iván egyszer azt írja, hogy 1750-ben, majd pedig hogy 1755-ban,⁴ Kempelen szerint 1752-ben,⁵ a Magyar Nemzetiségi Zsebkönyv szerint (Nemes családok) 1754-ben született,⁶ a Pallas és Révai Lexikonok szerint 1759-ben Batizfalván született.⁷ Máriássy András földije, aki életével eddig legbővebben foglalkozott, t. i. Weber Samu András születési évét szintén 1759-re teszi, írván, hogy: „In diesem Batizfalu, Botzdorf erblickte Andreas von Máriássy 1759. das Licht der Welt.“ Ámde jegyzetben óvatosan megemlíti, hogy: „*Manche* gaben auch Nehre, Nagy Eőr, wo die Mutter als Tochter des Emerich Horváth zu Hause war, als *Geburtsort* an, wo Andreas von Máriássy 1757. geboren sein soll.“⁸

Valamennyi évszám hibás, kivéve Weber jegyzetbeli dátumát. Azoknak a névtelen „*Manche*“-knak van igazuk, akiknek adatait Weber kételkedve fogadja. Ugyanis báró Máriássy András felperesnek néhai Hámos Pál özvegye Czékus Judit és Hámos József elleni perének egyik iratkötetében, a 115. lapon teljes egészében be van másolva András keresztlevele, melyben Kreb Jeromos késmárki luteránus parochus bizonyítja, hogy Máriássy András 1757. január 10-én a szepesmegyei *nervei (nagyőri)* fiók egyház területén lőn megkeresztelve, még pedig a ma is meglévő és lakott Grádeczi Horváth-Stansics kastélyban (ma: Czóbel kastély és özv. Czóbel Istvánné br. Mednyánszky Mária lakja), mert a nagy hideg miatt a kis Andrást nem merték a templomba vinni.⁹ Ha te-

¹ *Hirtenfeld I. dr.*: Der Militär Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder, Wien, 1857., 1038. l.

² *Wurzbach Constant dr.*: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, Wien, 1867. XVI. kötet 442. l.

³ *Siebmacher*: Wappenbuch IV. k. 399. l.

⁴ *Nagy Iván*: Magyarország családai VII. k. 509. és VII. k. 315. ll. — Szerinte 1805-ban már ezredes volt és 16 éves korában lépett katonai pályára. Mindkettő tévedés, valamint téves halála éve: 1847 is.

⁵ *Kempelen*: Magyar nemes családok, Budapest, 1913. VII. kötet 70. lap. K. Máriássy András édesanyját hibásan Horváth-Stansics *Klára*-nak írja, szerinte András 1840. december 1-én lett báró, ami nyilván sajtóhiba. Halála napját hibásan 1847. június 17-re teszi.

⁶ Magyar Nemzetiségi Zsebkönyv, Nemes családok, Budapest, 1905. I. kötet 435. l.

⁷ Pallas Lexikon: XII. k. 534. l.; Révai Lexikon: XIII. k. 413. l.

⁸ *Weber S.*: Ehrenhalle verdienstvoller Zipser des XIX. Jahrhunderts Igló, 1901., 355. l. „Andreas von Máriássy 1759—1846“ cím alatt.

⁹ A keresztlevél szövege így hangzik:

„*Testimonium Baptismale.*

Infasciptus praesentium vigore fidem facio quibus expedit universis, quod in libro baptisatorum filialis ecclesiae meae *Nehrensis* in diocesi et comitatu Scepusiensi existens pagina No. 125. sequentia ad verbum contineantur et quidem de anno 1757.

hát a keresztelő 1757. január 10-én volt, akkor András vagy 1756. utolsó, vagy 1757. első napjaiban született. Így tehát nemcsak 1759. hibás, mint születési év, de téves az írók azon állítása is, hogy a születés helye Batizfalva.

András, aki tehát a keresztségben András—Miklós nevet kapott, Nagyörön született s valószínű, hogy gyermekkorát itt és Batizfalván töltötte. Ifjúságáról, neveltetéséről, iskoláztatásáról egyébként keveset, majdnem semmit sem tudunk. Valószínű, hogy elemi ismereteit talán a batizfalvi luteránus paptól szerezte, s lehet, hogy a késmárki liceumba járt s ott nyerte a középfokú oktatást. Ugyanis a gyenge magyar, azután német és tót nyelvtudása mellett, anyjához írt tót leveleiben gyakran idéz latin közmondásokat, amiből arra kell következtetnünk, hogy az ifjú András humanisztikus oktatásban is részesült.

I. A hadapródságtól az őrnagyságig.

Az ifjú Andrást már kora gyermekségében vonzhatta a katonai pálya; benne volt a rebellis hadakozó, viaskodó ősök vére, s így az akkori szokás szerint 18 éves korában, 1775 szeptember 16-án, mint „cadett“, belépett a 37. számú, akkor gr. Siskovics nevét viselő sorgyalogezredbe, nem is sejtve, hogy majdan ezen ezred tulajdonosa lesz és élete végéig az is marad.

1776 június 6-án zászlós (Fähnrich) lett¹⁰ és ebben a minőségében részt vett a bajor örökösödési háborúban, de itteni magatartásának részleteit nem ismerjük.

1785 szeptember 16-án, tehát pontosan 8 évi katonai szolgálat után alhadnagy (Unterlieutenant) lett ugyancsak a 37. számú, de most már De Vins báró nevét viselő gyalogezredben, s ekkortájt léphetett be valamelyik szabadkőműves páholyba, s innen kezdve levelez szabadkőműves testvéreivel, akiket mindig következetesen Bruder-nek vagy

dies mensis 1757.

10^a Januarii Baptisatus est infans nomine *Andreas Nicolaus*, domini perillustris junioris Francisci Mariassy, matris dominae perillustris natae Anna Mariae Horváth, levantibus perillustri Alexandro Görgöy, domino spectabili Gregorio Horváth et domina illustrissima Anna Horváth nata baronissa Hellembachiana per patrem Carolum Boroczy.
Nota! Hic infans baptisatus est in castello cum dispensatione prioris ob magnum frigus.

In quorum robur praesentes subscriptione mea et sigillo ecclesiae meae parochialis munitas extradedi litteras testimoniales.

Kémárk, die 7. augusti 1854.

Hyeronimus Krebb
parochus loci m. p.

(L. S.)

¹⁰ Weber szerint: 1778. júl. 6-án lett zászlós. l. m.: 356. l.

Ordens-Bruder-nek címez. Szabadkőművesi emblémái, nevezetesen a . . . kötény, a miniatűr vakolókanál, a kék selyem szalagon függő Δ címerű elefántcsont kulcs, az inasi és meszteri káté és szertartáskönyv régebben a batizfalvi családi levéltárban őriztettek, Batizfalva eladása után a levéltárral együtt Márkusfalvára, újabban pedig Bécsbe kerültek.

Ugyancsak hadnagy korában (1786-tól) kezd levelezni édes anyjával, akinek haláláig (1810) szinte lelkiismeretes pontossággal és rendszeresen mindenről, ami vele történik, beszámol. Ezek a levélkötegek András életére és jellemére fontos forrásanyagot képeznek. E levelekből látjuk, hogy András valósággal imádja, rajongva adorálja édes anyját, kinek engedelmes, szófogadó fia maradt mindaddig, amíg a szeretett édes anya élt. Határtalan az a mélységes tisztelet, amellyel édes anyját körülveszi. Mindenben, még egészen aprólékos és jelentéktelen ügyekben is kikéri édes anyja tanácsát, véleményét, és ha lovat, órát vagy bármi mást vásárol, ezt édes anyja tanácsa és engedélye nélkül nem teszi. Mindenben anyja utasításait követi, csak két dologban nem, a quietálás és a nősülés kérdésében.

Anyjához írt tót nyelvű levelei közül 1786 végéről maradt fenn az első, de a levélsorozat voltaképen 1787 márciusától összefüggőbb és teljesebb. 1787 március 29-én Váradon kelt levelében azt írja édes anyjának, hogy nem jó néven veszi, ha mindig azt veti a szemére, hogy a „czulagjával“ nem tud gazdálkodni és nem jön ki vele. Ő úgy véli, hogy az Isten azért adott neki vagyont, hogy abból tisztességesen megélhessen. És András nemcsak tisztelen, de még az akkori fogalmak szerint is urasan élt, s már mint fiatal tiszt, inast, szakácsot fogadott, kocsist stb. tartott magának. Természetesen mindezekre a fizetéséből nem tellett és leveleiben elég sűrűn kér hazulról pénzt, amelyet hol a debreceni „Jormark“-ra útazó szepességi festők, hol pesti bankárja, Liedemann kereskedő útján, hol pedig a család valamelyik alkalmazottja útján juttatnak el hozzá.

A debreceni akkori látványos vásárokra, úgy látszik, András maga is szeretett állomáshelyéről, Váradról, átrándulni. Így 1787-ben a szent György-napi debreceni vásáron báró Sturm generálissal együtt vett részt.¹¹

Ugyanezen év tavaszán Andrászt felrendelik Bécsbe az ezredparancsnoksághoz, ahol nagyon jól érzi magát. Bécsben — amint írja — gyorsan és úgy megszokott, mintha mindig ott lett volna. Június utolja felé azonban vége a bécsi szép napoknak, mert a „császár“ parancsára a pesti „Loger“-be kell menniök.¹²

¹¹ 1787. III. 29. és IV. 27. Váradon kelt levelek a családi levéltárban.

¹² 1787. június 26. Bécs. U. o.

Július végén már ismét Váradon találjuk Andrást, s azt írja haza, hogy ő most egyedül van a századnál s annyi a dolga, hogy azt sem tudja, hol áll a feje. Jelzi, hogy most gyakorlatra mennek,¹³ amelyet augusztus elejére be is fejeztek, s András augusztus 6-án már ismét Váradon van. Ekkor írt levelében panaszkodik, hogy barátai nem írnak neki, s különösen Újházy sógoron csudálkozik, hogy mélyen hallgat, de — írja —: „Ále jako nyemecz poweda: Gedult.”¹⁴

Ezen a gyakorlaton kapott András tifuszt, „hideglelés”-t, amint ő nevezi, amellyel augusztus és szeptember hónapokban, körülbelül október derekáig laborált. 1787 augusztus végén írt levelében bocsánatot kér anyjától, hogy oly soká nem írt, de már négy hete „hideglelés”-ben fekszik. A katoná orvos levegőváltozást írt neki elő. El is határozta, hogy ha ezrede Pestre megy, akkor ő is a Duna mellé veszi magát; barátjánál, Petrás alezredesnél fog lakni, hátha ott jobban lesz. Írja, hogy eddig 80 adag chinint vett be.¹⁵

Szeptember derekán még mindig beteg, lázas, fejfájós és írja, hogy a „hideglelés”-t minden váradi tiszt megkapta. Ő, Szent-Iványi őrnagy és gr. Nádasdy a legsúlyosabban betegek. Most már eddig 200 adag chinint vett be és még sincs jobban, úgy hogy báró Sturm brigadéros — aki úgy látszik jó embere volt — megparancsolta, hogy menjen Pestre levegőváltozásra gyógyulni. Egyébként megemlíti, hogy Szombaty doctor gyógyítja.

Szeptemberben Pesten betegsége alatt a vezénylő tábornoktól parancsot kapott, hogy gyógyulása után azonnal vonuljon be ezredéhez, ahova a fenyegető török háború miatt az összes szabadságos tiszteket bevonultatták. Máriássy — dacára betegségének — készül a háborúra, s természetesen anyjától pénzt kér, mert enélkül — írja — magát equipirozni nem tudja. A pénzt Liedemann kereskedő útján Pestre kéri. Anyját azzal vigasztalja, hogy ha már a töröknél lesz a harctéren, nem lesz hazulról pénzre szüksége. Egy alkalommal bejelenti anyjának, hogy egy általános tiszteletnek örvendő hölgy miatt quietálni akart és e hölgyet szerette volna feleségül venni, ámde a szülők a tervezett házassághoz *nem* járultak hozzá. András tehát kosarat kapott, de ő ezért, — amint írja — nem sír, hanem megy tovább a maga útján. Nem fog quietálni, hanem megmutatja annak a hölgynek, hogy ő igenis tisztességes ember.¹⁶ Ez a házasság tervezés valószínűleg még András betegsége előtt történhetett, hiszen augusztusban fekvő beteg volt és még szeptember-

¹³ 1787. július 21. Várad. U. o.

¹⁴ 1787. augusztus 6. Várad. U. o. (Mint a német mondja: türelem!)

¹⁵ 1787. augusztus 30. Várad. U. o.

¹⁶ 1787. szeptember 16. Pest. U. o.

ben sem gyógyult meg. Úgy látszik, hogy az ismeretlen hölgy vagy annak családja, aligha András tisztességes voltát vonta kétségbe, hanem, András fiatal tiszt korában állítólag erősen kártyázott, s a leány családja valószínűleg ezt kifogásolta.

1787 októberének elején András Pesten parancsot kapott ezredétől, hogy amint kissé jobban lesz, induljon Váradra és vezesse a visszatérő szabadságosokat az ezredhez, amely valahol a Duna mentén állomásozik. Még ekkor is Szombaty doctor gyógyítja, de a fejfájásaival jobban van. Írja, hogy egyik ezred a másik után menetel Pesten keresztül, de egy sem tudja, hogy hová, mert egyik állomástól a másikig vannak csak „instradálva“. Mivel ő is háborúba indul, s nem tudni, mi fog történni, bocsánatot kér szüleitől.¹⁷

András eltávozván Pestről, október 14-én már Váradon volt, s innen kért anyjától egy németül tudó inast.

Mintegy vigaszul betegségére, 1787 november 1-én főhadnagynak nevezték ki,¹⁸ ő azonban ezt édes anyjával csak november 30-án kelt levelében tudatja.

November eleje már nem találta Andrást Váradon. Elindult ezrede után és november 2-án el is érte. November 9-én „Sunto“-n (?) kelt levelében írja, hogy százada két mérföldnyire van Eszéktől. Bács vármegyében, s ő most a századparancsnok. Állomáshelyén váratlan öröm éri, mert a falu vendéglőjében fölfedezi egykori dajkáját, akinek a vendéglős a második férje.

András még nem volt teljesen egészséges, mikor ezredéhez bevonult, mert nemcsak diétafelét kellett tartania, amit onnan tudunk, hogy a furiroktól kapott egy jól főző szakácsot, akire egészsége helyreállítása céljából szüksége volt, hanem még ekkor is hat hétig szednie kellett „a híres pöstyéni“ Szombaty doctor által rendelt orvosságot. Írja is, hogy: „hideglelése“, fejfájása már elmúlt ugyan, de azért egészsége még nem tökéletes.

A hadvezetőség az idő hidegre fordulása miatt a csapatokat téli szállásra küldte, s Máriássy is úgy véli, hogy november közepén valahova téli állomásra fognak menni, de a helyet még senki sem tudja. Írja, hogy ezredese is immár három hónapja hideglelésben fekszik, végül tudatja, hogy címe: via Nagyvárad—Arad, Eszék.¹⁹

November 30-án jelenti édes anyjának, hogy főhadnagy lett és hogy már téli szálláson vannak, nevezetesen az ő szá-

¹⁷ 1787. október 8. Pest. U. o.

¹⁸ Weber szerint 1784. nov. 1-én lett főhadnagy. I. m. 356. l.

¹⁹ 1787. november 9. „Sunto.“ Családi levéltár.

zada Doroszlón állomásoz s címe: via Kassa, Arad, Eszék—Apatin. Még mindig patikázik, de már erősen únja.²⁰

Máriássy 1787—88 egész telén Doroszlón állomásoz s 1788 nyarán részt vesz a török elleni háborúban s júniusban a Zimony melletti, októberben pedig a Vermes melletti táborban találjuk és pedig ekkor előrsi szolgálatban. Sajnos, 1788-tól 1791-ig András levelei elvesztek, így tehát ezen esztendőkbén élete folyását rekonstruálni nem tudjuk, mindössze annyit, hogy Máriássy egészsége még 1788-ban sem volt tökéletes. 1788 októberében ugyanis Klobusiczkyné Pruskay Antoinette levelet ír Andrásnak, melyben azt tanácsolja neki, hogy jőjjön vissza hozzájuk, „nicht auf ihmmer... nur auf eine Zeit, sich zu erholen, ihre schwache Gesundheit in den armen ihrer feinde und feindinen auf zu bessern“, hogy így hazájának több erőben több segítséget nyujthasson. „Ich weis sie haben es nöhtig um nicht auf einmali sich grantz zu Grunde zu richten, da die selbst erhaltung das erste gesez der Natur ist: doch diese Predig bereuchen sie nicht.“

E levélből nyilvánvaló, hogy Máriássy még ekkor sem egészséges és gyógyulását a tábori élet fáradalmai aligha segítették elő.

Említettük, hogy Máriássy még hadnagy korában belépett a szabadkőművesek közé és úgy látszik, egy ideig együtt kőműveskedett a német báró Hompesch hadnagygyal, aki azután kikerült német garnizonokba, de Magyarországot, a magyarokat, de különösen Máriássyt annyira megszerette, hogy feledni nem tudta és Andrással az összeköttetést Németországból is fenntartotta.

Hompeschnek két, Máriássyhoz írott levele maradt reánk s mind a kettő igen érdekes a belőlük áradó magyar imádat miatt. Valószínű, hogy a magyarok ilyen módfeletti megbecsülését és szeretetét Hompeschnél Máriássy is hathatósan előmozdította. Hompesch első levele 1785 január 28-án Düsseldorfban kelt és Máriássyt, aki ekkor szintén hadnagy volt. „Lieber Freund und Ordens Bruder“-nek szólítja. Írja, hogy 1784 december 31-én Halmágyról (Halmathy) kelt levelet megkapta, s örül, hogy dacára a távolságnak, jó barátok és pajtások maradtak. Leírja azután, hogy amint Bécsben értesült a szállongó háborús hírekről, a felség elé nyomban egy tervezetet terjesztett, megajánlva, hogy hajlandó saját költségén egy 400 lovasból álló huszár osztályt felállítani, azon feltétel alatt, hogy a tiszteket ő nevezi ki és legénységet Magyarországon verbuválhat. Az utóbbi feltételbe a most folyó conscriptiók miatt nem egyeztek bele, hanem felszólították, hogy máshol verbuváljon. „Da Sie nun liebster

²⁰ 1787. november 30. Doroszló. U. ott.

Freund — folytatja — meinen enthousiasmus für die edle freie ungarische Nation kennen und der gedanke ein so braves volk zu commandieren eine haupt triebfeder meines projects war, so bestand ich darauf, das meine Division aus nicht als wie ungarisch bestehen sollte:“ és mivel a tisztek kinevezéséhez is keményen ragaszkodott, feldmarschall Hadik megírta neki, hogy a háború kitöréseig legyen türelemmel, azután mindent elkövet, hogy kívánsága teljesüljön. Ha pedig ez teljesül és az osztály megalakul, becsületszavát adja, hogy Máriássynak egy főhadnagyi állást díjtalanul juttat. „Männer, wie sie sind, sind mir aus vielerley Ursachen, als Freund als O. br., als braver soldat und als *magyar nemes ember* doppelt werth.“ Közben azonban írjon szorgalmasan s tudassa, hogy megy az ő „und dem theuren Ungerlande“ sora. Magyarország az ő favoritja volt, van és lesz, — mert „patria quæ me regenuit, cara Hungaria fuit.“

Íme tehát Hompesch hadnagy szinte lángol a magyar hazafias érzéstől és második levelének minden sorából ugyancsak sugárzik a magyar föld és népe iránti szinte oltahatatlan szeretet.

Hompesch második levele 1785 március 20-án Bollheimben kelt. Írja, hogy Máriássynak február 11-én Halmágyról keltezett levelét megkapta s örül, hogy megemlékezett róla és hogy háború esetén számíthat rá. Adja az ég, hogy „wihr hernach zusammen als wahre *magyar nemes emberek* dem theuren Ungerland, carä patriä im felde ehren machen“ addig is liebster Mariachy írjon; különösen „was das liebe edle Vaterland und meine ungarische Freunde und Bekante angeht.“ Levelét szabadkőművesi módon így fejezi be: „Ich empfele Sie dem Schutz des grossen Baumeister der Welt und embrassire Sie durch 3 mal 3.“

Ezen levélből látjuk, hogy mennyire tiszteli és mily nagyra becsüli Hompesch az ő magyar barátját. Máriássyt és benne látja a valódi magyar nemes és a jó katona igazi prototípusát.

1789-ben Máriássy még mindig a déli török harctéren van. Tudjuk, hogy április második felében Szlatinán, május 1-én pedig Temesváron volt, de a török háborúban való szerepléséről — sajnos — nincsenek följegyzéseink.

Máriássy 1790 március 11-én alkapitány (Capitän-Lieutenant) lett és innenfogva édes anyjához írt *tót* nyelvű leveleiben következetesen így írja magát alá: „Máriássy kapitány.“ Arról, hogy ebben az esztendőben Máriássy merre járt és mit művelt, ismét semmit sem tudunk, s éppen így nem tudjuk, hogy 1791 első felében hol tartózkodott és mit cselekedett. mert csak ezen esztendő június havától vannak meg anyjához írt levelei, s ezekből látjuk, hogy e hónapban

Magyarországon útazgatott, és Nemes-Podhrágyon, azután Révay Pálnál Nagyszombatban járt.²¹

A következő hónapban Máriássyt Galiciában találjuk. Úgy látszik tehát, hogy júniusban szabadságon volt, s innen vonult be ezredéhez Lembergbe, s július 26-án innen ír haza levelet, melyben jelzi, hogy ideutazása közben Bártfa fürdőn is megállt, ahol sok jó ismerőst talált.²²

Az 1791. év hátralévő részét (november végéig) Máriássy Lembergben tölti, ahonnan sűrűn irogat édes anyjának. Július 25-án írt levelében többek közt azon sopánkodik, hogy Belgrádot és Orsovát vissza kell adnunk a töröknek, tehát — írja — hiába verekedtünk. Panaszkodik, hogy nincs lova, s kénytelen „postilion lovakat“ igénybe venni, ami az ő szemében, úgy látszik, valóságos capitis diminutió számba ment. Természetesen anyja engedélyét kéri, hogy 300 aranyat kölcsön vehessen, mert lovat óhajt vásárolni. Írja, hogy augusztus 15-től szeptember közepéig contractia leszen, s ő most a századával állandóan gyakorlatoz, mert nem akar utolsó lenni.²³

Aprólékos és jelentéktelen dolgokkal pepecselő és ezeknek rendkívül nagy fontosságot tulajdonító generálisok persze akkor is voltak. Így pl. Máriássy panaszkodik anyjának, hogy nem tudja, mit csináljon a szakállával, mert a generális a szakáll és a kézelős ingek viselését megtiltotta, viszont a császár megparancsolta a fehér egyenruha hordását.²⁴

Következő leveleiben azt írja, hogy naponta hat órát exerciroznak és mégis egészségesek! Egyébként szeretne szabadságot kapni, hogy Pestre és Podhrágyra mehessen. Ugyanis kihirdették, hogy béke leszen s elrendelték, hogy az ő zászlóaljja Prágába menjen, úgy számít tehát, hogy menetelés közben talán tud kapni egy heti Magyarországra szóló szabadságot, s azután innen vonulna be zászlóaljához Prágába.²⁵

A Prágába menetelből azonban nem lett semmi és ezzel egyelőre kútba esett a szabadság is, Máriássy Lembergben maradt és onnan körülbelül november végéig el sem mozgult. Szeptember 15-én kelt levelében írja is anyjának, hogy „mivel az én jó ezredesem magától elengedni nem akar, át-helyezett a Magyarországra induló batalionba“, így nem Prágába, hanem Aradra kerül, noha sokkal szívesebben ment volna Cschországba.

²¹ 1791. VI. 21. Nagyszombat. U. ott.

²² 1791. VII. 16. Lemberg. U. ott.

²³ 1791. VII. 25. Lemberg. U. ott.

²⁴ 1791. VII. 30. Lemberg. U. ott.

²⁵ 1791. VIII. 16. és 24. Lemberg. U. ott.

Közben valamiért összevezett Sándor bátyjával, amit nagyon szégyelt és fájlalt, kéri is édes anyját, hogy valahogyan békítse őket össze.²⁶

Október 5-én azt írja haza, hogy parancsot kaptak, hogy a zászlóalj november 24-én induljon Lembergől Magyarországra, de a valóságban csak akkor indulhatnak, ha az őket felváltó zászlóalj megérkezik. Ha tényleg november végén indulnak, akkor a „mars” elég sáros lesz. November végén, akkor amidőn zászlóalja útnak indul, szeretne szabadságra haza menni és reméli — írja tréfásan — hogy decemberben már édes anyjánál exercirozhat.²⁷

Október 22-iki levelében Máriássy arra kéri édes anyját, hogy tudassa vele, hogy Márkus, vagy Batizfalván lesz-e? Úgy látszik tehát, hogy vágyott haza és a szabadságra menés gondolatával állandóan foglalkozott annyira, hogy még az utazás irányát is megírja, s jelzi, hogy Palocsán vagy Giralton keresztül igyekszik majd a Szepességre.

Máriássy igen szerette a szép porcellánokat, s Lembergől írja édes anyjának, hogy Máriássy Sándornénak (úgy látszik, engesztelésül) szeretne szép danzigi porcellánt venni, s a guberniumtól már meg is kapta a behozatali engedélyt. Egy későbbi leveléhez anyja tájékoztatására már mellékeli is a danzigi porcellán árjegyzékét s jelzi, hogy egy 24 személyes szép készlet, szállítással együtt 40 aranyba kerül. Úgy látszik, édes anyja beleegyezett a porcellánvételbe, mert erről többet nem ír.

November elején megtudta, hogy az ő zászlóalját Esterházy Antal fogja felváltani, azután elmennek a Lemberghez tíz mérföldnyire eső Przemyslbe, ahol decemberben a törzs váltja fel őket, akkor azután az egész ezred Magyarországra masiroz. November 9-én még azt is írja anyjának, hogy a felváltás decembernél vagy januárnál előbb nem fog megtörténni, azonban tévedett, mert november végén megtörtént a felváltás és az ezred Máriássyval együtt fényes bál keretében búcsúzott el Lemberg társadalmától.²⁸ Anyját siet értesíteni, hogy címe most már: per Dukla—Przemysl. 1791 december, 1792 január-február hónapokat Máriássy részint Przemyslben, részint pedig meneteléssel töltötte. Útközben Kassán is megfordult, ahonnan a vídám farsang miatt alig tudott szabadulni. Váradon négy napot töltött, ahol gr. Pálffy kapitány társánál volt szállva és február utolsó napjaiban érkezett meg új állomáshelyére — Aradra.

Máriássy, úgy látszik, Aradon elég jól érezte magát, jó barátságban volt Edelspacher alispánnal, azután Salbeckkel

²⁶ 1791. VIII. 30. és IX. 15. Lemberg. U. o.

²⁷ 1791. X. 5. Lemberg. U. o.

²⁸ 1791. X. 22.: XI. 5., 9., 12. és 26. Lemberg. U. ott.

és másokkal, sok meghívást kapott ebédekre, társaságba és kellemes társas életet él; jelzi is, hogy éppen ezért új uniformisra van szüksége.

Ekkor halt meg, amint ő írja: „a szerencsétlen császár“, II. Lipót, s szinte örömmel jelzi, hogy no most! lesz diéta és koronáció, amelyre ő is készül, de ehhez persze megint pénzre van szüksége. Írja, hogy március végén már fel is esküdtek az új királyra.²⁹

Máriássy áprilisban rövid időre Temesvárra került, ahol — mint írja, — jó előljárói voltak ugyan, mégis kijelenti, hogy Temesvár katonailag purgatórium volt, de azért társadalmilag nagyon sajnálja, mert itt is talált kedves jó barátokat, így főleg gróf Jankovics császári biztoshoz és báró Orczyhoz volt bejáratos, akiknél úgy volt szinte, mint otthon.

Április 27-én indulnak Váradra, ahova 29-ikére érkeznek és ide kéri leveleit is. Úgy látszik, a Váradra menetelésből nem lett semmi, legalább is Máriássy nem került oda, mert ő április második felében Aradon van, ahol Almássy főispán meghívta őt Pestre. Ha szabadságot kap, el is megy Pestre. és megnézi a koronázást, amire útiköltséget már szerzett. Aradon most kétszer annyi a dolga, mint eddig, de hogy miért, azt nem árulja el.

Május közepén pesti utazására 19 napi szabadságot kért, s reméli, hogy meg is kapja, és ha igen, akkor Petróczy főhadnaggyal együtt fog Pestre utazni, ahova barátja, Horváth alispán is készül.³⁰

1792. június elején Máriássy Aradról tényleg Pestre utazott és jelen volt a koronázáson. Jól látta a nagyszabású koronázási parádés bevonulást s este megnézte a nagy illuminációt. Ebéden — írja — mindnyájan az udvarnál voltak és ugyancsak részt vettek a koronázási vacsorán, amely után este egyszerű tűzijáték volt.

Június 18-án távozott Máriássy Pestről és június 22-én már ismét Aradon van és már innen tanácsolja édesanyjának, hogy a francia háború céljaira megajánlott contribútióhoz 1000 tallérral járuljon hozzá.³¹

1792 nyarát Máriássy Aradon töltötte s júliusban úgy látszik levélbeli összezördülése volt édesanyjával, még pedig, amint a levelekből kitűnik, anyagi kérdések, s ezekkel kapcsolatban álló quietálás miatt. Ugyanis július 23-án kelt levelében Máriássy azt írja anyjának, hogy noha 16 esztendeje szolgál már, mégis — sajnos — ma sincsen olyan anyagi helyzetben, hogy ő segíthetne anyján. Anyjának nem tesz az ő természete, méltán, mert ő belátja, hogy nehéz ter-

²⁹ 1792. III. 2.: 13.: és 26. Arad. U. ott.

³⁰ 1792. IV. 14. Temesvár: IV. 21.: 28. és V. 14. Arad. U. ott.

³¹ 1792. VI. 11. Pest és VI. 22. Arad. U. ott.

mészetű. A konfliktus azonban nem lehetett tulságosan súlyos, s egyelőre, látszólag elég gyorsan el is simult, mert augusztus hónapban ismét a rendes, megszokott mederben és hangnemben folyik a levelezés, de szeptemberben, — amint majd látjuk — ez a téma újra szőnyegre kerül.

Máriássy augusztusban azt írja haza, hogy Aradon igen kényelmesen élnek, naponta kétszer gyakorlatoznak, de szeptember 6-án mustra léssen, amelyre Váradról az ezredes és a generális is eljön, s így Aradon néhány napig szemlék és gyakorlatok lesznek.³²

Máriássy szeptember 3-án kelt levelében visszatér a nyári konfliktus témájára. Ugy látszik édes anyja sokalta a kiadásokat és azt ajánlhatta fiának, hogy hagyja ott a katonaságot, quietáljon és jöjjön haza. Máriássynak a quietálás hánytorgatása volt egyik kényes és sebezhető pontja, s ez volt a nyári összekülönbözés oka. András most is megismétli magáról, hogy nehéz természetű, elismeri, hogy naturája anyjáéval semmiképpen sem egyezik, belátja, hogy ez anyjának nem tetszik, de ő mégis anyja akarata szerint óhajt indulni. Egyet azonban kategorikusan kénytelen kijelenteni, t. i., hogy a katonaságot *nem* hajlandó ott hagyni, majd eljön egykor ennek is az ideje akkor, ha végleg hazatér. Egyelőre az a legforróbb vágya, hogy a francia harctérre mehessen és világot láthasson. Ez a kívánsága azonban egyelőre jó sokáig nem teljesült, de később a francia háborúból bőven és derekasan kivehette részét.

1792. őszén Máriássyt regrutákkal Budára küldték, ahonnan parancsnokló ezredese, Koburg herceg nem is engedte vissza, hanem minden kapitányt Budán tartott. Máriássy így kénytelen volt Budán maradni, s leveleit is Budára irányítja.³³ Egyik levelében megemlíti, hogy az Alvinczy ezredében szolgál, mint cadett, az elhalt Máriássy Farkas Péter nevű fia, amit igen helyesel, s derék dolognak tartja, hogy az ő ágából származó fiúk katonák lesznek.³⁴

Máriássy az 1792. esztendő végét, az egész 1795. évet s az 1794. év első felét (május végéig) Budán töltötte, ahol nagy társadalmi életet élt. 1792. novemberében látogatásokat tett a főbb uraknál, így november végén és december elején megírja haza, hogy volt már a primásnál, Péchy személy-nöknél, az országbírónál, akikhez gyakran ellátogatott, Beleznay generálisnál volt már ebédén, azután Orczyéknál. Forgáts Miklóséknál ebédel. s még sincs Budával megelégedve, mert kijelenti, hogy Aradon jobb volt, s ezek az ebédelések különben is sok pénzébe kerülnek, ami azt jelenti,

³² 1792. VII. 23., VIII. 20. és 24. Arad. U. ott.

³³ 1792. IX. 5. és X. 20. előtt Arad. U. ott.

³⁴ 1792. XI. 16. Buda. U. ott.

hogy Máriássy gavallér ember volt. Megírja haza azt is, hogy a császár általános mozgósítást rendelt el, s Magyarországon az ő ezredükön kívül már egy sincs, mind elmasirozott.³⁵

1792. decemberében anyja részéről úgy látszik ismét szóba került a quietálás kérdése, mert 12-én kelt levelében ke-reken kijelenti, hogy a világeért sem akar quietálni. Egyéb-ként mozgalmas társadalmi életet él s jelenti, hogy Péchy septemvirnél már ötször volt ebéden. Egyébként Budán a Vizivárosban vannak elhelyezve, s elég messze vannak a Vár-tól, de még inkább Pesttől, s így a fiakkerezés sokba kerül. Megemlíti, hogy sokat jár Beleznay generálisékhöz, ahol ő nagy kegyben van.³⁶

Jó viszonyban volt Máriássy a vicenádorral is, akinél 1795. január elején családja (peres) ügyeit intézi. Írja, hogy parancsnokát, Kóburg herceget január 10-én bevonultatják az ármádiához, barátja Keczer kapitány saját verbunkosaival szintén megy a harctérre az ezred után, csak azt nem tudja, hogy ő vele mi lesz? Ugy gondolja, hogy végül ők is a harc-térre fognak masirozni, mert most senkisem akar itthon és hátul maradni. Máriássy azonban tévedett, mert őt bizony Bu-dán hagyták kiképző tisztnek és 1795-ban csak egy ízben moz-dult el Budáról, amidőn Váceről Péterváradra kellett francia hadifoglyokat kísérni.

1795. január végén írja anyjának, hogy a nádornál, a kar-dinálisnál és az országbírónál hetenként egy-egy fényes bál van. ezeken ő rendszerint részt vesz. Van mindennap tánc a Redoutban is, de ide ő nem jár.³⁷ A sok bálozás és táncolás vége természetesen az lett, hogy Máriássyt mindenki, s úgy látszik anyja is nősíteni akarta. Erre február 6-án megírja anyjának, hogy neki a nősilésre soha nagy kedve nem volt. ő hisz az Isten rendelkezésében, ehhez képest továbbra is szil-lárdan kitart nőtlensége mellett, mert hiszen ő úgy sem akar házasodni. Nem jó néven veszi, hogy édes anyja hitelt ad a róla (Máriássyról) szállongó pletykáknak.

Közben elmúlt a vidám és mozgalmas budai farsang és február 14-én Máriássy azt írja anyjának, hogy ő bizony nem is bánja, hogy a farsangnak és a báloknak vége van, mert sok pénzébe került. Szüksége is van 200 forintra, mert nyári egyenruhát, „mantlit“ és az inasnak rendes libériát kell csi-náltatni, mivelhogy itt mindenütt *igen tisztán* kell megje-lenni.³⁸

³⁵ 1792. XI. 25. és XII. 7. Buda. U. ott.

³⁶ 1792. XII. 12. és 28. Buda. U. ott.

³⁷ 1795. I. 2. és 29. Buda. U. ott.

³⁸ 1795. II. 6. és 14. Buda. U. o.

Április elején Máriássy nagy izgalomban van, mert megjött a parancs, hogy az ezred „Leib Battalion“-ja április 10-én a szárd királyság területére fog menetelni. Sajnos — írja — az a zászlóalj, melyben ő szolgál (az ezredesé) és az ezredtörzs (a Stab) Budán marad. Az óbester is és ő is az egész zászlóaljat elvesztik, mert az óbesternek a „Leib Battalion“-t ki kellett egészíteni, s mivel Aradról a kiegészítés kellő időre meg nem érkezett, a kiegészítés céljára az egész itteni osztály a Leib Battalionba lőn átutalva. Máriássy ezen módfelett desperál, mert így valamennyi jól ismert és begyakorolt emberét elvesztette. Ki is fakad, hogy míg más szerencsések verkedhetnek a franciákkal, addig neki árván Budán kell ülni.³⁹

Az ezred Leib Battalionja április 10-én tényleg elmasirozott Budáról, s ez Máriássynak módfölött fáj, mert nemcsak megszokott ismert embereit, hanem sok jó barátját és bajtársát is elvesztette. Fel is panaszolja, hogy igen elhagyatottnak és árvának érzi magát, s írja, hogy most már mindössze egy osztály maradt Budán.⁴⁰

Április vége felé hírt kapott hazulról, hogy imádott édesanyja beteg. Máriássy kétségbe van esve, hogy nem tud anyja segítségére sietni, szívesen oda adná egészségének felét, ha ezzel anyjának használni tudna. Ugy látszik édes anyja ezt az alkalmat felhasználta arra, hogy felkérje fiát, hogy jöjjön haza, quietáljon. Máriássy erre azt feleli, hogy becsületből nem quietálhat, hiszen most háború van, s ő már ezért sem áldozhatja föl katonai jó hírnevét. Szabadságra sem mehet, most ugyanis egyetlen tisztet sem engednek el, mert mindenkire nagy szükség van.

Anyja valószínűleg a hazatéréssel és a quietálással együtt felvetette a nősülés gondolatát is, s talán hivatkozott arra, hogy Sándor bátyja, a majoresco, család hátrahagyásával elhunyt, a gazdaság sincs egészen rendben, úgy hogy ekkor a már elég idős⁴¹ anyának sok baja gondja lehetett, s ezt szerette volna fiával megosztani. Amde hiába volt minden, még a legsúlyosabb érvek sem hatottak. Máriássy a quietálás és nősülés kérdésében makacsul és hajthatatlanul kitartott negatív álláspontja mellett. Bátyja elhunytát is a maga álláspontja erősítésére és alátámasztására használja ki, amidőn anyjának azt írja, hogy elhalt fivére gyermekeinek ő akar atyjuk lenni és éppen ezért most már végleg és megmásíthatatlanul elhatározta, hogy soha sem fog megnősülni.

³⁹ 1795. IV. 4. Buda. U. ott.

⁴⁰ 1795. IV. 25. Buda. Családi levéltár.

⁴¹ Horváth Stansics Anna-Mária 1727. augusztus 11-én született, tehát akkor már 65 éves volt.

Ugyanezt a kijelentést május 14-iki levelében is megismétli, írván, hogy nőstülni saját magáért nem akar. Máriássy állta is szavát, s agglegényként halt meg.

Kötelességének tartja, hogy szeretett bátyja hátramara-dott árváiról gondoskodjon, s kéri anyját, hogy ügyeljen, hogy ezek a gyerekek jók legyenek, nehogy valamelyikből lator legyen. Kéri anyját, hogy teremtsen rendet a gazdaságban, a jószágot közte és testvére (Ferenc) közt ossza úgь fel, ahogy akarja, ő (András) minden rendelkezésbe belenyug-szik. Az ő javát és előnyét ne tekintse, mert hiszen ő holta napjáig tisztességesen meg tud élni.

A családi ügyek tárgyalása után rátér a háborus dol-gokra, s írja, hogy a bevonult ujoncokkal sok baja-dolga lesz. A harctérre — sajnos — már nem kerülhet ki, egyrészt mert nincs kikkel, hiszen már nincs emberük, másrészt Koburg herceg megírta neki, hogy béke lesz, mert a francia generáli-sok közül Dumurie (így! Dumouriez helyett!) 1000 emberrel hozzánk pártolt (!) Így tehát hiába vágyódik a harctérre, nem jut oda. De ha mégis kiküldenék a frontra, édes anyja ne féltse, hiszen királyi hercegek is harcolnak ott, noha ezek nyugodtan ülhetnének otthon. Ő hisz a praedestinációban, ebben a tekintetben ő nem luteránus, hanem kálvinista és úgy hiszi, hogy ha az embernek eljön a végórája, csak meg-hal akár otthon ágyban fekszik, akár künt van a háború for-gatagában.⁴²

Következő leveleiben leginkább arról ír, hogy most új embereket „dressziroz“, rekrutákat képez ki, ami elég sok dol-got ad neki. A harctérre való kivezényelését most már ő is reménytelennek tartja. Június végén ismét 100 embert kell átadniok a három zászlóalj részére, sopánkodik, hogy ha to-vább is így megy, akkor az ő zászlóaljában már nem marad ember. Egyebet sem tesznek, mint éjjel-nappal rekrutákkal vesződnék. Irja többek közt némi dicsekvéssel, hogy most elég pénze van, dicsekszik kiterjedt előkelő és nagyúri ismeretsé-gével, jelzi, hogy reputációja kitűnő, s ennek tulajdonítja, hogy nincsen adóssága s mindennel jól el van látva.⁴³

Június végén hazaküldött levelében ismét azon bosszan-kodik, hogy mások, akiknek okosabb dolguk nincsen, egyre meg akarják őt házasítani, pedig már számtalanszor és hatá-rozottan kijelentette, hogy neki a házassághoz semmi kedve sincs. Ugyan úgy van kedves barátja Berzeviczy Gergely is, akit szintén házastási kísérletekkel bosszantanak, de ennek éppen annyi kedve van hozzá, mint például neki.⁴⁴

⁴² 1795. IV. 25. Buda. Családi levéltár.

⁴³ 1795. V. 11. és VI. 20. Buda, Ugyanott.

⁴⁴ 1795. VI. 30. és VII. 16. Buda. U. ott.

Közben a francia háború folyt tovább és Máriássy ismételt desperál, hogy e hadjáratban nem vehet részt, bár elismeri, hogy olyan egészséggel, mint az övé, nem kellemes a süvítő golyók közt lenni. Ugy látszik tehát, hogy 1793. nyarán megint gyenge lábon állt Máriássy egészsége, s talán ez is oka volt annak, hogy nem engedték ki a harctérre.

Egyhangú katonai életében némi változatosságot jelentett, midőn 1793. szeptemberében parancsot kapott, hogy elfogott francia katonákat kísérvén Vácról Péterváradra, illetve Eszékre. Máriássy szeptember 9.-én indult Vácra a szállítmány átvételére, s főfeladata volt vigyázni, hogy a franciák senkivel se beszélhessenek. Ugyanis a forradalom szelétől ekkor nagyon félték. Maga Máriássy is 1792. november 25.-én kelt levelében kifejti, hogy igen féltő, hogy a forradalmi eszmék Magyarországon is elterjednek, s ennek tulajdonítja, hogy nálunk a paraszttal általában igen jól bánnak. Most tehát Máriássynak jutott véletlenül a feladat, hogy a forradalmi eszmék esetleges elterjedését a saját tevékenységével is akadályozza.

Máriássy szeptember 9.-én pontosan beérkezett Vácra és várta a franciákat s bizony szeptember 15 lett, s a franciáknak híruk sem volt, pedig jelezve volt, hogy 500 katona és 38 francia tiszt érkezik, s ő ezeket 150 emberével kíséri Eszékre; reméli, hogy október 17—18-án már ismét Budán lesz.

A nőülési tervek szövögetésével ekkor is állandóan boszszantgatják. Ugy látszik, ekkor egy Hellenbach bárókisasszonyt szemeltek ki részére, de ő édes anyjának írt levelében kategorikusan kijelenti, hogy neki a lány nem kell, hagyjanak neki békét, mert úgy véli, ma az a szerencsés, akinek nincs felesége.⁴⁵

Az 1793. esztendő hátralevő része eltelt anélkül, hogy Máriássy életében valami nevezetesebb esemény történt volna, mindössze annyit tartott érdemesnek feljegyezni, hogy ezredük új parancsnoka Puchner alezredes lett, aki azonban csak március hó folyamán foglalja el hivatalát, mert most még Koburg herceg armádiájában, a harctéren van.

A következő 1794. esztendő még mindig Budán találja Máriássyt, s január elején írja haza, hogy a franciák Wurm (talán Wurmsér?) generális armádiáját hatalmasan elverték s ez azért érdeklí őt közelebbről, mert Wurm alá volt rendelve ezredük Leib Batalionja is, míg az ezred másik zászlóalja Kóburg herceg armádiájához van beosztva. Most megint 300 embert és három tisztet kell kiegészítésül küldeni. Véleménye szerint a háború már nem tarthat soká, mert az emberek

⁴⁵ 1793. IX. 9. Buda, és IX. 15. Vác. U. ott.

igen sokat szenvednek, és rengeteg pénzbe is kerül. A békekötésben való reményét leveleiben többször megismétli. Irja, hogy barátja Keczer kapitány, aki a Leib Batalionnál volt, meghalt. Ime tehát, ez szemben állt az ellenséggel és mégis ágyban halt meg, ez ébreszti fel benne azt a már ismert gondolatot, hogy ha a halál órája üt, akkor nincs menekvés, nincs védekezés, mert ez elől elszaladni nem lehet. Ezért hisz ő a praedestinációban, s ezért nem fél a haláltól.⁴⁶

Ezen év farsangján, noha a nádor Budán volt, nem nagyon rendeztek bálokat. Máriássyt nem is nagyon bánta, mert ezek neki sok pénzébe kerülnek.

1794. februárjának végén Máriássy Temesvárra indult rekrutákért, akiket a kamerális dominiümok urai ajánlottak fel. Négy hétig lesz úton — írja — és farsang utóját Aradon szándékozik tölteni. Temesvárról március végén ért vissza Budára, ahova új ezredparancsnokuk ekkor még nem érkezett meg.

Közben édesanyja leveleiben állandóan visszatérő refrainként ismétlődött a kérelem, hogy jöjjön haza, quietáljon s hagyja ott a katonaságot, nősüljön meg, alapítson családot.

Máriássy ekkor már 36 éves volt, nem csoda tehát, ha édesanyja szeretne volna megházasítani, amivel, számítása szerint, a quietálás ügye is elintézést nyert volna. Ámde ezek mind hiábavaló ábrándok voltak, mert Máriássy minden házassági kísérletet mereven és konokul visszautasított. Ebben a kérdésben nem ismert tréfát, s élete végéig sziklaszilárd állhatatossággal kitartott a legényélet mellett. 1794. április 1-én kelt levelében is szó esik erről, s barátja, Berzeviczy Gergely esetén keresztül példálódzik, írván, hogy ime, ezt a szerencsétlent is Bécsben meg akarják házasítani, ami azonban, ismervén Gergelyt, igen nehezen fog menni. Jól is teszi, ha ebben a confusus világban nem bocsátkozik bele a házasságba. Ő (Máriássy) sem óhajt nősülni és fiatalon a Szepességen (amelyet különben nem nagyon szeretett) földes úr lenni s egész nap a haszontalan cselédekkel veszekedni, mikor neki a katonaságnál semmi baja nincsen, s itt nyugodt, békés életet élhet. Irja, hogy most már első tiszt a századnál, s ezzel kapcsolatban valóságos kapitánnyá való előléptetésre számít. Nem bánja akármelyik zászlóaljnál lesz üresedés, a fő hogy legyen.⁴⁷

Április elején azt az osztaílyt, amelynek egyik századát Máriássy vezényelte, kihelyezték Budától fél órányira fekvő egykori trinitárius kolostorba, ahol Máriássy egész nap rekrutákat exerciroztat. Budáról azért kellett távozniok, mert a

⁴⁶ 1794. I. 16. és II. 11. Buda. U. ott.

⁴⁷ 1794. II. 22. és IV. 1. Buda. U. ott.

kamerális birtokokról bevonult rekruták száma oly nagy volt, hogy befogadásukra Budán nem találtak elegendő helyet.

A kolostorban Máriássy hamar megszokott, szállásával meg volt elégedve, s időnként barátai meglátogatására át-át rándult Pestre.⁴⁸

Május 2-án azt írja haza, hogy a franciákat megverték és 5000 embernyi veszteségük volt, a mi 400 emberünkkel szemben. A hadsereget maga a császár vezényelte — írja — ha tehát a császár személy szerint ott lehet a harctéren, akkor miért ne lehetne ott Máriássy, az egyszerű kapitány?⁴⁹

Ezen időtájt Máriássy, úgy látszik, folyamodott az ezred tulajdonoshoz, báró De Vins-hez, hogy nevezze őt ki valóságos kapitánnyá. A folyamodványra báró De Vins 1794. május 16-án Turinból a következőket válaszolja: „Beyder Öffnung einer *mürcklichen* Hauptmans-Stelle kann Euer Wohlgeborn die Vorückung um so weniger entgehen, als Sie der *älteste* Capitain-Lieutenant im Range sind.“ Ugyanekkor Máriássy úgy látszik azt is kérelmezte, hogy a báró helyezze őt át egy gránátos századba. De Vins erre is válaszol, hogy: „Hiezu kann ich mich noch dermahlen nicht bestimt engagiren, sondern werde hierüber den Vorschlag von dem Herrn Obristen abwarthen; doch mich dabey auch sicher Ihrer erinern.“ És a báró ígérését, — amint majd látni fogjuk — pontosan be is váltotta.⁵⁰

1794. május havának vége felé ütött a Budáról való szabadulás órája. Európa ekkor Lengyelország felosztása előtt állott. Máriássy május 20-án írja haza, hogy a mult pénteken megérkezett a császár parancsa, hogy mentül gyorsabban masirozzanak Lengyelországba, de hogy közelebbről hová, azt senkisésem tudja. A parancs szerint egy tisztnek sem szabad századát elhagynia, de mivel Kassán át fognak menni, ő mégis hazaszökik két napra, hogy édesanyját láthassa. Az ő zászlóalja körülbelül június 5-án halad keresztül Kassán, s így június elejére megérkezik Márkusfalvára. Kéri édesanyját, hogy erre az időre jöjjön ide, mert Batizfalva nagyon félreesik az úttól. Kéri, hogy azt a kis póstakocsit, amely egykor úgyis az övé volt, állíttassa helyre, s ő helyette otthon hagyja két szép hintáját.⁵¹

Máriássy június elején tényleg megfordult Márkusfalván, ahol még fehérneművel is ellátták, s azután folytatta útját Lengyelország felé, s június 24-én már Przebrakról írja, hogy tegnap szerencsésen megérkeztek a ržessovi járásban fekvő Preborba, ahol elszállásolták volna őket, de már ott várta

⁴⁸ 1794. IV. 11. és 21. Buda. U. o.

⁴⁹ 1794. V. 2. Buda. U. o.

⁵⁰ Br. De Vins levele 1794. V. 16. Turin. U. ott.

⁵¹ 1794. május 20. Buda. U. ott.

őket a staféta újabb parancsal, amely szerint azonnal tovább kellett menniök Nagy Lengyelország határára. Panaszkodik, hogy olyan helyeken járnak, ahol 15 mérföldnyire van csak pósta, ezért édesanyja mostanában ne várjon tőle levelet. Címe: „per Dukla Ressow, a Csikow, wo das De Vinsische Bataillon bequartiert ist.“ Ott lesz t. i. az ezredtörzs, de ő századával egy olyan faluban van, ahol nemcsak tisztességes szoba, de még csak egy rendes pajta sem található. Most kaptak egyébként titkos parancsot, hogy az egész császári hadsereg, amely most Galiciában fekszik, e hó 29-én meneteljen Nagy Lengyelországba és állítólag maga a császár is Galiciába fog érkezni.⁵²

Máriássy július 6-án már Nagy Lengyelországban Kutyuában van, s írja, hogy július 1-én értek lengyel területre a krakkói, sandomiri és lublini brigádok. Lengyel földön csupa pusztaságot találtak, mert a porosz és orosz hadak mindent kiraboltak, a nemesi udvarházakat felégették, asszonyokkal, sőt 9 éves gyermekekkel szemben is erőszakoskodtak, szóval barbárul viselték magukat, amin a gavallér és úri gondolkodású magyar nemes Máriássy mód felett felháborodik és — méltán. Írja, hogy a porosz hadak tőlük három mérföldnyire vannak, de amint a császári hadakat észreveszik, nyomban odább mennek. Az oroszok tőlük császáriaktól 10 mérföldnyire táboroznak. Igen sajnálja a szegény lengyeleket, akikkel nem tudja, hogy mi fog történni. Generálisuk állítja, hogy Varsó felé közelednek. Annyi tény, hogy sehol sokáig nem lehet egy helyben maradniok, mert nincs mit enniök, a legénység már három napja nem evett húst. Ami a lengyeleket illeti, ezek a császári seregektől nem félnek, mert mi — írja Máriássy — nem rabolunk. A poroszok kijelentése szerint, az osztrákok meg fogják kapni Krakkót. — Ami az ő személyét illeti, most nagyon egészségesnek érzi magát, úgy látszik azért, mert jobbadán tejfölön él, mást ugyanis nem lehet kapni.

Tíz nappal később Skotnykiről jelzi anyjának, hogy még mindig ugyanazon pozícióban vannak s Nagy Lengyelországban állanak, mert a poroszok előttük két mértföldnyire vannak és nem engedik őket tovább menni.⁵³

Dacára a kifogásolt messzeeső postáknak Máriássy mégis elég sűrűn ír haza. Július 22-én megírja anyjának, hogy szállása falun egy gróf Konop nevű lengyel úr házában van, amelyet azonban az oroszok teljesen kiraboltak, dacára ennek jobb itt, mint holmi pajtában tanyázni. Általában itt nagy a nyomorúság. A századnál nincs senki, aki neki főzni tudna.

⁵² 1794. VI. 24. Pržebrok. U. ott.

⁵³ 1794. VII. 6. Skutyna és VII. 16. Skotnyki. U. ott.

Ha ezt előre tudta volna, akkor a Szepességről hozott volna magával szakácsot. Mivel az ezredtörzstől nagyon messze van, oda nem mehet étkezni, hanem tőle félórányra egy százados társához jár ebédre, akinek viszont a török háborúban ő adott ellátást.⁵⁴

Érdekes az a levél, amelyet Máriássy Slottowból ír anyjának, s melyben válaszolja a nehézségeket, amelyekkel küzdenek. Irja, hogy az ezredtörzs és négy század Sandomirben míg ő egy másik kapitánnyal két századdal falun van, ahol most elég jó szállása van, mindenestre jobb, mint az eddigi nyomoruságos pajták. Ugy hiszik, hogy a télen lengyel területen maradnak, ami nem lesz kellemes, mert a katonák csak részben vannak paraszt szobákban elhelyezve, s inkább istállóknak, sőt ólakban laknak. Nehéz emberei élelmezése is. Itt kénytelen volt kölest venni és azt megőröltetni, hogy embereit valahogy ellátni tudja, mert itt most ő nemcsak parancsnok, hanem atyjuk is. Ir Kosciuskóról is, akit lengyel generálisnak nevez, s aki most Varsónál állomásozik. A poroszokból és oroszokból is egy-egy csapat Varsó közelében van. Tőlük két órányra is porosz hadak állanak. Itt az a híre, hogy a császár átadja Hollandiát a franciáknak, mert ezekkel békét akar kötni, de viszont háborút akar kezdeni a poroszokkal, akik bennünket mindig csak becsaptak és kihasználtak. Isten a tudója — sóhajt fel Máriássy — hogy mi lesz tovább, minden esetre az az ember szerencsés most, a kinek *nincs felesége*.⁵⁵

Szeptember elején Máriássy azt a hírt kapta hazulról, hogy édes anyja beteg. Mint előzőleg egyszer, most is azt írja haza, hogy készséggel és örömmel odaadná saját jó egészségének felét, ha ezzel édes anyjának szolgálni tudna és segíthetne rajta. Irja, hogy Pestről rossz híreket kapott. Ott ugyanis elfogták és Bécsbe vitték Laczkovits kapitányt, Hajnoczyt és Orczy László titkárát Kismarjayt, akik ellen az a vád, hogy forradalmat akartak csinálni. Itt az a híre, hogy Kosciuskó megverte a poroszokat, akiknek 6000 emberük odateszett volna. Ami saját személyét illeti, nem panaszkodhat, mert nincs rossz dolga Lengyelországban.⁵⁶

Szeptember végén Máriássynak távoznia kellett Slottowból és a sandomiri palatinátusban fekvő Pokrewniczára rendelték, amely Slottowtól mindössze két mérföldnyire van. Szállása egy püspöki házban elég jó van, hanem a kozákok már előbb kiverték az ablakokat és a kemencét, az utóbbit azonban neki újra helyreállították. Minden szobában van kályha és a hideg miatt egész nap tüzelnek, ami itt nem

⁵⁴ 1794. VII. 22. Zajericze. U. o.

⁵⁵ 1794. VIII. 9. Slottow. Ugyanott.

⁵⁶ 1794. IX. 3. és 10. Slottow. U. ott.

probléma, mert fa van elég. Most itt mást nem lehet látni, mint folytonos hadvonulást. Poroszok, oroszok, lengyelek és császáriak masiroznak ide-oda, úgy hogy már szinte komédia számba megy.

Parancsot kaptak, hogy a lengyelek útjából barátságosan térjenek ki. Azt, hogy meddig lesznek itt, csak a jó Isten tudja.⁵⁷

Október 14-én már Koprsewniczából tudatja anyjával, hogy előbbi állomáshelyéről megint csak távozni kellett, mert Nagy Lengvelországban minden fordítva megy. Ugyanis az oroszok Litvániáig retiráltak, hirmondó sem maradt itt belőlük; a poroszok a krawonni palatinátusig vonultak vissza. mi pedig — írja — a vezénylő tábornoktól parancsot kaptunk, hogy a sandomiri palatinátust ürítsük ki és Galiciáig vonuljunk vissza, kivéve két századot, s ezek közül egyik az övé. Ezeknek előőrsi szolgálatban itt kell maradniok. A két század három mérföldnyire áll egymástól, s mindegyik század mellé egy huszár szakasz van rendelve. Nem tudja meddig lesznek előőrson, de egy hónapon túl fel kell őket váltani, mert a legénység itt nagy fáradalmaknak van kitéve. Ahol most Máriaássy állomásozik. ott püspök is lakott, de ez Galiciába menekült, azonban itt hagyta szakácsát, ami neki jó, mert most van aki főzzön.⁵⁸

Figyelemreméltó az a levél, amelyet Máriaássy október 19-én ír haza anyjának, melyben jelzi, hogy valószínűleg az ő zászlóaljuk az ezredessel együtt, néhány nap mulva vissza fog kerülni Nagy Lengvelországba. Meg is indokolja, hogy ezt miért gondolja. Ugyanis szegény lengyelekről igen rossz hírek szállonganak: Az orosz Ferschen generális megtámadta a lengyel hadat, ebből igen nagy ütközet fejlődött, mely hat óra hosszat tartott és végül is az oroszok megverték a lengyel sereget. Ferschen a lengvelség legnagyobb képviselőjét Kosciuskót, aki a szabadságharcot megindította, négy más lengyel generálissal és 2000 emberrel együtt elfogta. Kosciusko egy sebet kapott a nyakán és két szurást a testébe. Elvesztésén a lengvelség igen el van keseredve, mert nagy emberük és kiváló hazafi. Kosciusko szerény, egyszerű családból származott s nagyszerű képességeivel küzdötte fel magát nemzete élére. Hazájáért és nemzetéért önzetlenül küzdött és harcolt, a királytól semmiféle kitüntetést el nem fogadott, pedig még vajdaságot is kínáltak neki, de ő kitért minden megtiszteltetés elől, mondván, hogy annyija Istennek hála van neki, hogy húst és némi darát vehessen magának. Az orosz cárnő is megkörnyékeztette, jószágokat és tábornoki rangot kínált

⁵⁷ 1794. IX. 25. és X. 1. Pokrewnicza. U. o.

⁵⁸ 1794. X. 14. Koprsewnica. U. ott.

fel neki, de Kosciusko ezeket is mind visszautasította azzal, hogy ő csak hazáját és nemzetét akarja szolgálni.

A lengyelek vezére, a sebesülten elfogott Kosciusko végrendeletileg intézkedett, hogy utóda Wawrensky legyen. — Eddig 7000 lengyel pusztult el a harcokban, a lengyelek inkább megveretik magukat, de országukat elvenni és felosztani nem engedik. Kosciuskót az oroszok csak azért tudták elfogni, mert egyik áruló tábornoka, „Ponyinsky” herceg, összepaktált az oroszokkal.⁵⁹

November közepén Máriássy írja haza, hogy a szegény lengyeleknek megint csak rosszul megy a soruk, ugyanis november 6-án az oroszok megszállták Varsót, Prágát, az első várost rohammal bevették s így a városnak kapitulálni kellett. Most már valószínűleg az egész Lengyelországot felosztják. Császáruk — írja — itt többet nyer, mint Franciaországban. Most a császári hadsereg Lengyelországba hadi létszámra lőn emelve, új legénységet, tiszteket, sőt lovasságot is kaptak.⁶⁰

November 16-án Máriássyt kinevezték valóságos kapitánnyá. Így tehát egyik kérése már teljesült, de gáláns ezredtulajdonosa nem feledkezett meg kiváló tisztjének másik kérelméről sem és Máriássy decemberben megkapta a gránátos századot, amelyet kitüntetésként fogott fel, megírja ezt anyjának azzal, hogy ő dicsekedni azért nem akar.

Karácsonykor az új valóságos kapitány úgy látszik szeretett volna hazamenni édesanyjához, ami azonban lehetetlen volt. Meg is írja haza, hogy nagyon sajnálja, hogy ezen a télen nem láthatja szeretett édesanyját, ugyanis a „császár”-tól igen szigorú parancs érkezett, hogy tiszteket szabadságra engedni egyáltalán tilos. A parancs szerint meg a sebesülteknek is valahol itt az ezred közelében kell magukat gyógykezeltetni, s akinek otthon valami ügyes-bajos dolga van, ezt meghatalmazott útján intézze el. Irja, hogy itt szerzett egy 12 személyes szép porcellán készletet, amit úgy látszik karácsonyi ajándéknak szánt, csak az a baj, hogy nem tudja, hogy hogyan juttassa haza.⁶¹

December elején Máriássy elkerült Koprsevnicából, mert következő levelét már Sandomirról keltezi, ahonnan csapat koncentrációkról s arról ír, hogy — amint hirlük — a franciákkal meg van a béke, amit el is hisz, mert a háboruszkodás drága dolog s emellett a monarchiának semmi haszna sincs belőle.⁶²

A következő évekből — sajnos — Máriássy élete folyá-

⁵⁹ 1794. X. 19. és 25. Koprsevnica. U. ott.

⁶⁰ 1794. XI. 15. Koprsevnica. U. ott.

⁶¹ 1794. XII. 1. Koprsevnica. U. ott.

⁶² 1794. XII. 13. Sandomir. U. ott.

sára semmi adatunk sincs, vagy csak itt-ott egy-egy az enyészettől megmentett levél nyújt némi felvilágosítást arról, hogy Máriássy merre járt és mit művelt?

1795-ből semmi adatunk sincs, azonban valószínű, hogy Máriássy ezt az esztendő-t is lengyel területen töltötte. 1796. nyarán Slottowban van, tehát még mindig lengyel földön, s innen írja meg anyjának, hogy a sandomiri, lublini és chelmi palatinátusokat már elfoglalták és hogy a lengyel, orosz, porosz hadak Varsónál állanak.⁶³

1796. második vagy 1797. első felében Máriássy Lengyelországból elkerült a déli olasz harctérre, mert 1797. október elején kelt levelében azt írja haza, hogy Görzből visszamentek Laibachba és Laibach mellett ott kantoniroznak, ahonnan voltaképpen kiindultak. A menetelés éktelen sáros volt, mert három hete esik az eső.

E levélből kivehető, hogy Máriássy a déli harctéren már régebben lent lehetett, de hogy pontosan mióta, s itt hol járt és mit művelt, azt megállapítani nem tudjuk.

Laibachban — írja — rész vett Brigido herceg bálján, ahol reggelig táncolt, ami vele már régen nem történt meg. Máriássy ekkor már 40 éves volt. 1797. végén és 1798. elején Máriássy ugyancsak a déli harctéren volt s 1798. farsangjának végén, 9 napig Velencében tartózkodott, amely város nagyon tetszett neki s írta anyjának, hogy e városnak 9 színháza és 150 kávéháza van, ami Máriássynak úgy látszik módfelelt imponált. Jelzi, hogy ez az út 50 aranyába került neki, de megérte.

A szivós édesanya ekkor újra szóba hozta a quietálás és hazatérés gondolatát, s nem vette figyelembe, hogy fiának a Szepesség már nagyon szűk lenne. Máriássy természetesen azt válaszolta, hogy a quietálásról kár beszélni, mert arról szó sem lehet. Ő nem akar a Szepességre menni s ott lakni, mert nem szereti a Szepességet, hagyják őt békében a katonaságnál, mert neki ez a legkedvesebb. Ugyanezen év (1798.) májusában Máriássy Tirolban van, közel Svájchoz, s azt írja haza, hogy most olyan hegyek közt van, mint Batizfalvánál a Tátra.⁶⁴

Ezen év nyarán ezredének törzse Innsbruckban van és az ezred fennmaradt Rangierung Listája szerint Máriássy volt a 2. számú gránátos század 18 fő és altiszttel és 150 legnagyobb részt magyar emberrel. Tisztjei közt is vannak magyarok, így Lévay András fő- és Szodoray Károly alhadnagy.⁶⁵ Ennek az okiratnak a kikérése úgy látszik összefüggésben állott Má-

⁶³ 1796. VIII. 14. Postirungs Quartier Slottow. U. ott.

⁶⁴ 1797. X. 2. Cantonirungs Quartier Ober Siska; 1798. III. 1. Drau an Villach; 1798. V. 11. Telph in Tyrol. U. ott.

⁶⁵ 1798. VIII. 7. Innsbruck-ban kelt Rangierung Lista. U. ott.

riássynak előléptetése iránti újabb kérelmével. Ekkor már réggen megérett a törzstiszti előléptetésre, s úgy látszik, hogy Máriássy 1799. elején kísérletet tett arra, hogy őrnagyként a felállítandó 61. számú gyalogosezredhez kerüljön.

1799. március 16-án Mündelheimből, a főhadiszállásról értesítik a felállítandó 61. gyalogezred parancsnokát von Leuwen ezredet, hogy azon felterjesztést, hogy: „Hauptman Máriássy von Devins als Major zum Regiment“ átmenjen, figyelembe venni nem lehetett, mivel e tárgyban a fenségnek (Károly főhercegnek) már előterjesztés tételét, azonban őfensége Máriássy kapitányról alkalomadtán nem fog megfedlekzeni.

A főherceg szavának is állt és az őrnagyi kinevezés, igen megtisztelő formában, ezen év végén meg is történt.

Közben, 1799 nyarán, báró Melas lovassági tábornok, a Mária Terézia rend középkeresztese s az olaszországi császári haderő parancsnoka Máriássy gránátos kapitányt „mit besonders Auftrage“ futárként Károly főherceghez. Svájcba küldte.⁶⁷ Úgy látszik, Károly főhercegnél szóba kerülhetett az őrnagyi kinevezés is, mert október elején Máriássy sub rosa tudatja édesanyjával, hogy nemsokára őrnagy lesz, de más ezredben. Károly főherceg ugyanis szép levélben hívta föl reá a vezénylő tábornok figyelmét, s így két ezredben is előterjesztették őrnagyságra. Saját (De Vins) ezredüket Veronába reorganizálják. Alezredese megsebesült annyira, hogy kénytelen volt nyugdíjba menni, az őrnagy meghalt, tehát az ezredben is két üres hely van, ő pedig a harmadik rangszámú kapitány. Bajtársait nem akarja átugrani, mert az bűn volna. Ha más ezrednél szolgált volna, már régen őrnagy lenne.

Ami a háborút illeti — írja, — nem fél a francia golyóktól és eddig még a háborút „plezur“ nélkül szerencsésen megúsza.⁶⁸

Vége 1799 december 9-én megtörtént Máriássy őrnaggyá való kinevezése, s ezzel katonai pályájának egy új fejezete kezdődik.

Máriássy eddigi pályafutása, 25 éves katonai szolgálata. fárasztó, sokszor egyhangú, de kitartó menetelés volt a katonai Parnassus felé. Őrnagyságától számítva nem is egészen 15 esztendő alatt a katonaságnál elérte mindazt, amit magyar ember akkor a hadseregben egyáltalán elérhetett.

Eddigi élete és működése csak előkészület volt arra a tüneményes lendületre, amely őt gyorsan felvitte a katonai pálya zenitjére, amelyen azután sokáig fenn is maradt.

⁶⁶ 1799. III. 16. Hauptquartier zu Mündelheim. U. ott.

⁶⁷ 1799. VIII. 16. Alexandriában kiállított útlevél. U. ott.

⁶⁸ 1799. X. 10. „Feld Lager“ a piemonti La Trinita mellett. U. ott.

Báró Máriašy András tábornag.

II. Az őrnagyságtól a Mária Terézia rendig.

1799 július havában Brentano generális felállított egy tábori vadász zászlóaljat (Corps), amely piemontiakból állott, s a tisztek is nagy részt olaszok valának.⁶⁹ Ennek a „Brentano Feld Jäger Corps“-nak a parancsnoka és tulajdonosa lett Máriássy, az új őrnagy, aki tehát az őrnagyságot negyed százados hűséges katonai szolgálata jutalmául valóban kitüntető és megtisztelő formában nyerte el.

Erről az eseményről Máriássy saját, ma is meglévő⁷⁰ parancskönyvében a következőképpen emlékszik meg: „Sr Majestät haben laut Hofkriegsräthlichen prästital (így) Erinnerung von 9-ten dieses (t. i. dec.) dem D’Vinzischen Hauptmann Máriássy zum Major zu ernennen und ihme das Commando, über das von dem Herrn Generalen Brentano errichtete Jäger Corps zü übertragen geruht.“

A „Corps“ báró Stephaics ezredes brigadéros alá volt rendelve, s Máriássy kinevezésével a „Brentano Feld Jäger Corps“ a „Máriássy Feld Jäger Corps“ nevet vette fel, melynek parancsnokságát Máriássy Corti kapitánytól 1799 december 27-én Levantében veszi át és 1800 január 1-én ugyanettől a „Corps“ pénztárát is átveszi.

Máriássy 1799. december 27-én, mint önálló parancsnok kiadja az első parancsát, amely a következőképpen kezdődik:

„Ich habe bereits das Corps Commando vom Herrn Hauptmann v. Corti übernommen und halte es mir für das größte Glück, ein rechtschaffenes Jäger Corps in Zukunft commandieren zu können.

⁶⁹ A kapitányok: Bizzozero, Corti, Du Montel, Ferrari, Kinsky és Schiavuzzi nevéek voltak

⁷⁰ A Máriássy-család levéltárában a Máriássy „vorhin Brentano Feld Jäger Corps“-ra vonatkozólag megvan a fehér disznóbőrbe kötött parancskönyv, melynek felirata: „Mariassy Feld Jäger Corps, *Befehl-Prothocol*, von 27ten December 1799. angefangen.“ Nagy quart alakú, rongált kötésű vastag könyv, melyben az utolsó parancs 1801. aug. 30-án Marianóban kelt. Van itt azután egy: „Mariassy vorhin Brentano Feld Jaeger Corps. *Corps Unkosten Berechnung* vom 1. novembris 1799. bis Ende April 1800.“ feliratú iratsomó, melyben parancsok, haditanácsi instrukciók, számadások, létszámkimutatások stb. vannak. Van egy: „Mariassy Feld Jäger Korps. *Cassa Prothocol* von 1ten Jänner 1800.“ feliratú, papírkötésű, folió füzet, melynek címe azonban nem felel meg a tartalomnak, mert maga a füzet teljesen üres. Külön bekötetlen, felül víztől erősen megrongált füzetben van: *Cassa Journale* pro July 1799, azután pro September 1799., pro mense December 1799. és így tovább. Az utolsó bejegyzés 1801. július 31-én Marianóban történt. 1800. jan. 1-én adja át a kasszát Corti kapitány Máriássynak, aki: „Verstehendesmassen richtig übernommen. Levante am 1t. Jänner 1800. Mariassy, Major mp.“ elismeri az átvételt. Végül: „Mariassy Feld Jäger Corps. *Hand Cassa Prothocol*“ feliratú, papírkötésű folió-füzetben 1800. januártól május végéig a bevételi és kiadási napló van vezetve.

Ich werde meine mögliche Kräfte anwenden, und von allen Herrn Offiziere ihre Freundschaft zu verdienen trachten, werde mich gewißes für die größte Pflicht halten. ein jeden Herrn Officier in allen Gelegenheiten nach seinen Verdienst zu behandeln.

Ich hoffe also, daß alle Herrn Officiers aus Freundschaft zu mir, und aus Antachment zum allerhöchsten Dienst, alle ihre Obliegenheiten nicht aus Zwang, aber aus Liebe zu den Herrendienst thun werden.“

Azután pontról pontra kifejti, hogy a tisztektől mit kíván, főleg a századparancsnokoktól elvárja, hogy a legénység helyes kiképzése tárgyában mindent megtesznek, s itt megjegyzi, hogy „denen Leuten *mit guter Art* alles spielend beibringen kann.“ — 14 napot ad a tiszteknek a legénység „Adjustierung“-jának rendbe hozatalára, azután folytatja: „Der Mannschaft ist von mir zu bedeuten, daß ich als neuer Commandant, jeden Mann, als gut gesitteten Mann betrachte, und wenn etwann jemand vorhin etwas Böses gethan hat, von diesen gar nichts wissen will, so hoffe ich, daß jeder Mann bei der guten Meinung, die ich von jedweden hege beizubehalten suchen wird. Da die Jäger die erste Trupp von der Armée ist und auch am besten von aller Truppen Seiner Majestät des Kaisers bezahlt wird, so hoffe ich, daß jeder sowohl vor den Feind, als in andern Gelegenheiten durch P(r)avour, gute Ordnung und Disciplin seinen Sold verdienen drachten soll.“

Új minőségében így köszönt be Máriássy! És parancskönyvének minden szavából látszik, mennyire vérbeli katoná volt ő és mennyire ambicionálta, hogy „Corp“-sából mintacapat legyen. Máriássy testtel, lélekkel s minden gondolatával szolgál. Figyelme mindenre kiterjed, mindenütt ott van, mindent lát, mindent megtud, mindenről s mindenkiről gondoskodik, mindennel törődik, de megértő szigorral könyörtelenül sujt le a bűnösökre, hanyagokra, akár tiszt legyen az, akár közember. Voltaképen nem is büntetni, inkább javítani akar, s minden tettében csak egyetlen szempont vezérli, az előtte szent „allerhöchster Herrendienst.“

Ha a „Corpsban“ valami kihágás, rendetlenség, helytelenség fordul elő, mindig első sorban a tiszteket teszi felelőssé, s mindenért őket korholja, mondván, hogy ez vagy az nem történhetett volna meg, ha a tisztek a legénységgel foglalkoznának, azt tanítanák, oktatnák, s velük törődnének.

Természetesen nincsen terünk arra, hogy a több száz oldalas parancskönyvet egész terjedelmében ismertessük, belőle csak néhány olyan jellemző szemelvényt adunk, amelyekből meg lehet formálni a felelős *parancsnok* Máriássy alakját.

1800 elején a „Corps“ Levanteból Pontremoliba menelt. Máriássy alaposan megfigyelte ezt s tapasztalataival kapcsolatban január 10-én a következő parancsot adja ki: „Man hat mit Fleiß die Vorschrift des Marsches nicht ausgegeben, um sehen, in wie weit das Corps während den March da er doch immer der weßentlichste Theil unserer Dienste ausmacht, organisiret ist.

Das Corps Commando hat sich aber mit Mißvergnügen überzeugen müssen, daß die 3 Märche nicht dennen kaiserlichen Truppen, *aber Hottentoten gleich waren*; man ist versichert, daß kein Herr Officier und Herr Hauptmann und Ober Jäger gewust hat, was an Mannschaft eingerückt oder zurück verbliben ist.

Man hat gestern so viele Jägers ohne Marode zu seyn und um geflissendlich zurück zubleiben und sogar die Häuser zu plündern angetroffen und man muß glauben, daß die Herrn Hauptleute und Compagnie Commandanten *allein in die Station eingerückt sind*.

Diese Unordnungen wird gewiß das Corps Commando in Hinkunft mit der größten Strenge abzustellen wissen.“

További tapasztalata, hogy a tisztek parancsaival nem sokat törődnek. Február 2-án kelt parancsában ki is jelenti, hogy: „Ich muß tag täglich mit größten Mißvergnügen mich überzeugen, daß die Herrn Compagnie Commandanten und Herrn Officiers die Corps Befehle außer Acht lassen und nicht in Erfüllung bringen.“ — Azután három pontban az indokolás következik, s kifogásolja többek közt a cadettek túl kényelmes magatartását a marsokon s elrendeli, hogy: „Bey einen jeden March haben alle Cadetten unausbleiblich mit der Compagnie zu marchiren und nicht wie leider es bis Dato geschehen ist, daß selbe *ein par Tag* zurückgeblieben, und nach ihrer Bequemlichkeit mit Mulli nach kommen.“ — Figyelmezteti a századparancsnokokat és a tiszteket, hogy a parancsokat szigorúan tartsák be, mert ezeknek megtartását a Corps adjutánszal ellenőrizteti, sőt ő maga is ellenőrzi, s kénytelen őszintén ugyan, de nem szívesen a tisztekkel tudatni, hogy ha azt tapasztalná, hogy parancsait semmibe veszik, kénytelen lesz az illetőt a hadosztályparancsnokságnál feljelenteni.

Dacára e fenyegetésnek, a Genua melletti harcok alkalmával megint csak kifogásai vannak a „Corps“ ellen, noha ez az ellenség előtt derekasan helytállott. 1800 április 21-én kelt parancsában kifogásait négy pontban a következőképpen foglalja össze: „So wie die Herrn Generals ihre vollkommene Zufriedenheit mit dem loeblichen Corps wegen seinen Wohlverhalten vor dem Feind gezeigt haben, so haben mir die Herrn Generals auch als Corps Commandant ihr Mis-

fallen zu erkennen, gegeben, in betref der Unordnungen, welche beym Corps obwalten:

1. Sobald eine — oder die andere Compagnie während dem Attaque in ein dorf oder Stadt kommt, so zerstreun sich die leuthe in Häuser und geben sich statt raufen mit plündern ab, und die Herr Officiers bleiben allein ohne Mannschaft.

2. Sobald die Compagnien in ein lager aufmarschiren, so zerstreuen sich die leuthe und gehen nach ihrem Willkühr in die dörfer auf 2—3 Meilen herum, ohne daß sich der Herr Compagnie Commandant oder ein Officier darum bekümmert.

3. Während dem Marsche marschiren die Compagnien nie in der Ordnung, aber würrklich so, wie ich mich leider des Ausdruks bedienen muß, *wie Hottentotten*, zur Schande der kaiserlichen Armée, bleiben zurück nach ihrer Willkühr, ohne sich bey dem Unterofficiers zu melden, ja sogar Unter Officiers bleiben mit ihnen zurück *rauben und plündern* in den Häusern, stehlen nicht nur Eswaren, sondern sogar Kleidungs-Stücke, welche sie ohne sich zu scheuen, öffentlich verkaufen.

4. Bleiben die leuthe zu 2—3 Tage von denen Compagnien aus ohne daß manche Herr Compagnie Commandanten wissen, wo ihre leuthe sind, kommen zurück und werden zum beispiel anderer nicht gestraft.“

Ezen visszaélések és kihágások megakadályozására ugyancsak pontokba szedve intézkedik, s a rend fenntartására itt-ott beigéri a rendetlenkedők számára az 50 botot.

Május 2-án, ugyancsak Genuánál egyik hadnagyát így figurázza ki: „Es war heute auffallend zu sehen, wie der rechtschaffene Herr Hauptmann von Corti blessirt wurde, daß der Lieutenant Gulielmi vom berg herunter mit seiner ganzen Compagnie *geloffen* und sich nirgends gestellt hat. Es wäre traurig in unsern Dienst, daß wenn, ein General blessirt wurde, *die ganze Collonne davon laufen möchte*.“ — Május 9-én kitanítja a tiszteket, hogy előörsön nincs kalappal való köszöngetés. „Es ist in Regulament vorgeschriben, daß auf denen Vorposten Niemand eine Ehrenbezeugung zu machen ist und die Herr Officiers haben auch nicht ihre Hüthe abzunehmen, welches in Zukunft zur Wissenschaft dient.“ Május 15-iki parancsában a századparancsnokokra jár rá a rúd: „Ich erinnere die Herr Compagnie Commandanten statt den leuthen das *herumlaufen den ganzen Tag* zu gestatten, lieber solche im laden und andern nützlichen dingen zu üben.“ Kifogásolja, hogy a tisztek a legénységet nem tanítják meg arra, hogy feljebbvalóik előtt hogyan kell viselkedni. Csodálattal tapasztalja, hogy sok katona, midön

feljebbvalói elé jön, vagy tőlük távozik „beim Antretten und Weggehen *Complimenter machen*. Diesen Piemontesischen Gebrauch will ich von nun an abgestellt wissen, für welches mir die Herrn Officiers von der Compagnie haften haben.“

1800 március 15-én kiadott parancsában a tiszteket azért korholja, hogy a legénység közül sokan még ma sem tudják, melyik századhoz tartoznak, ki a kapitányuk, kik a tisztjeik, noha a legénység a „Corps“ összes tisztjét és altisztjét névszerint ismerni tartoznék. Erre tehát meg kell őket tanítani: „denn ich will von nun an nicht mehr hören: Io sono della 1ma, 2da, 3. Compagnia etc.“

Nem ismeri a legénység a szolgálati utat sem és sokan kérésekkel egyenesen a Corps-Commandohoz fordulnak anélkül, hogy előbb a századparancsnokságnál jelentkeztek volna. „Es wäre doch einmal Zeit — faked ki március 15-iki parancsában Máriássy — daß die Compagnie ihre Leute zu wahren kaiserlichen und nicht *masquirten* Soldaten bilden sollen.“

Március 18-án kelt parancsában kifogásolja, hogy a legénység beteg, ótvaros, piszkos. „Da die meisten Jäger Kranck und krätzig werden, *weilen sie den ganzen Tag auf ihrer faulen Hauth liegen*, schmutzig sind und sich gar nicht waschen, darum haben die Herren Compagnie Commandanten nicht nur allein auf die äußerliche, sondern auch auf die innerliche Saubrigkeit, den genauesten Bedacht nehmen.“ Intézkedik nemcsak a tisztaságról, de a legénység rendes fehérmű váltásáról, szobáik szellőztetéséről, tisztogatásáról stb.⁷¹

1800 szeptember 15-iki parancsában jelzi, hogy a franciák felmondták a fegyverszünetet, tehát az ma délután lejár és az ellenségeskedések megkezdődnek; ajánlja tehát az előrs parancsnokoknak, hogy az ellenség mozdulatait éjjelnappal fokozott éberséggel figyeljék. „Nur bitte die Herrn Vorposten Commandanten stetts das *wahre von falschen* zu unterscheiden und mir nur allemahl, die *wahre Meldung* zu schicken“, nehogy a hamis jelentésekért ő kapjon a generálisoktól orrokat.

Mantuában 1800 július 7-én parancsot adott ki, hogy cadettoknak és másoknak is, akiket nem illet, a háromszögű kalap viselése holnaptól kezdve tilos. Természetesen július 17-én a cadettok még mindig nyugodtan hordják a három-

⁷¹ A tisztaság kérdésében már január 25-én kelt parancsában is intézkedik, írván, hogy a századokban: „viele Jäger exestiren, welche wegen ihrer *angeborenen Schmutzigkeit verlausen* und Krätze bekommen.“ Minden századnál egy szoba jelölendő ki és „alle schmutzige Kerls“ odazárandó és kenyéren és vízen tartandó.

szögletű kalapot, mire Máriássy a századparancsnokoknak ezen napi parancsában így ront neki: „Ohngeachtet meiner schon so oft hinaus gegebenen Befehlen, habe ich mich, doch noch mit dem größten Mißvergnügen überzeugen müssen, daß noch Cadetten mit 5 eckigem Hüthe herumgehen. Ein Beweiß, daß meine Befehle nicht respectiret, oder daß die Herrn Compagnie-Commandanten zu *schwach sind* ihre Untergebene zur Schuldigkeit und gehorsam anzuhalten.“ Nem a cadettokat, hanem a századparancsnokokat fogja felelősségre vonni.

1800 október 18-án a Pónál ő maga vizsgálja az elő-öröket s e napi parancsában írja: „Heunte habe ich am Po die Vorposten visitirt, und bei N^o — von Hauptmann Ferari einen Posten angetroffen, welcher gar kein Hüthen hat, um sich vom Regen zu schützen. Die Herrn Compagnie Commandanten *sollen nicht nur für ihre Bequemlichkeit sorgen, aber auch ihre Leuthe nicht außer Acht lassen.*“

Máriássy 1800 március 25-én parancsot ad ki, hogy másoknak, mint altiszteknek botot hordani nem szabad. Ezek a botok mogyorófából készüljenek, „und wie bei der Infanterie im weissen, so muß bei denen Jägern im schwarzen Riehm daran, angehängt, werden.“ A botok az előírtnál sem hosszabbak, sem rövidebbek nem lehetnek. Befejezésül a századparancsnokoknak szóló mérges megjegyzés következik: „*Auf somas hätten schon lange die Herrn Compagnie Commandanten denken können.*“

Szeptember 2-án a parancskönyvben Máriássy leírja, hogy tegnap látta az őrséget a kaszárnyába vonulni, s noha a karabiner az emberek vállán volt, „doch mit der Hand die Salutirung auf den Huth gemacht haben: aus diesen ist ersichtlich, wie wenig die Leuthe hiezu instruirt werden. Künftighin werde solche in diese unerfahrene Jäger fragen von was für Compagnie sie sind.“ — De az emberek kalapja körül nemcsak ekkor, de később is voltak bajok, amiért persze megint csak a századparancsnokok kapnak ki. 1800 december 11-én a következő parancs jelenik meg. „Es gereichet würcklich einigen Compagnien zum keinen besondern Lob, daß ich noch immer einige Leuthe mit weissen Hüthen sehe, daraus konnt man erschen, das einigen Herrn Compagnie Commandanten *gleichgültig ist* und obige Leuthe *wie die Hottentotten* aussehen.“

1801 nyarán kifogásolja Máriássy, hogy a tisztek a Staabnál szolgálatban lévő ordonáncokat magán levelek küldésére használják. „Es erlauben sich auch zuweilen mehrere Herrn Officiers, auf den so eingreifendst bestehenden Verbotte daß sie, die hier beim Staab im allerhöchsten Herrn

dienst aufgestellten Ordonanzen, mit Privat Briefen verschicken.“ a Corps Commando ezt betiltja és megszünteti.

Ugyanezen évben a katonai excessusok, úgy látszik, annyira elsokasodtak, hogy már a felség is megsokallta a folytonos panaszokat, s ezek ellen szigorú parancsban intézkedett. Ennek dacára a kihágások nem szüntek meg a Máriássy-Corpsnál sem, mire 1801 július 23-án Máriássy is intézkedik: írván: „Ich empfehle denen Herrn Compagnie Commandanten die größte Mannszucht, wie auch schon der allerhöchste Befehl von Seiner Majestät selbst darüber bestehet, bei denen Compagnien zu erhalten. Die geringste Excessen sind auf das schärfste abzustraffen“, és a századparancsnokok szigorú felelőssége mellett egy ember se menjen állomáshelyétől messze, „herausspazieren zu gehen.“ Ha az emberek bevásárolni mennek, mindig egy altiszt legyen velük. „denn so wie mir sehr Unlieb ist, so muß ich doch versichern, daß ich jedweden Herrn Compagnie Commandanten in Hinkunft wo ein anfahrender Excess geschchen wird, ohne weiters zum Profosen setzen werde.“

Néhány nap mulva megint a tisztekkel van baj, mert sem a felségnek, sem a „Commandirender“-nek a ruházkodásra vonatkozó parancsait nem tartják meg. 1801 július 26-án Máriássy ezeket írja: „Ich bemerke wieder mit Mißvergnügen, daß einige Herrn Officiers neuerdings selbst die hohe Befehle Ihro Mayestaet des Kaisers, wie auch Seiner Excellenz, des Commandtirenden Herrn Generalen Grafen von Bellegarde, welche in betreff der Uniformung hinausgegeben außer Acht lassen, einige Herrn Officiers erkunnen sich sogar *vor meiner ungepudert zu erscheinen*, andern umwickeln ihre Füße mit Riemen, welche ein Spann ober die Stiefeln zu sehen sind und mehrere wiederum tragen sogar zum Uniform die gewisse gestreifte Hemdter.“ Nyomatékosan figyelmezteti a tiszteket az idevonatkozó parancsok szigorú betartására.

Dacára a folytonos zsörtölődésnek, fenyegetésnek, a tiszteket Máriássy aránylag ritkán bünteti. Egy ízben „Herr Suzany“ nála panaszt emelt, hogy Du Montel kapitány őt „mit unanständigen worten beleidiget hatte“, amit a kapitány el is ismert, mondván, hogy: „Er *in prima furia* und etwas in Zorn den Herrn Suzany mit einigen harten Ausdrücken belegt hat.“ Mivel eddig Du Montel minden esetben nyugodtan viselte magát és még civil tisztviselőkkel is „in guter Harmonie gelebt hat“, ennél fogva csak 24 órai „Hausarrest“-tel bünteti.

Máriássy parancsaiból láthatjuk, hogy figyelme mindegyre kiterjed és a gazdasági vagy erkölcsi szempontok nála épúgy fontosak, mint a tisztán katonai szempontok. Így pl.

1800 január 10-én parancsot ad ki, hogy a legénység piemonti módra magas tétekben szerencse játékot ne űzzön. „Man hat auch in Erfahrung gebracht, daß die gemeinen Jäger ohne sich zu bekümmern, nach der Piemontesischen Art um hohes Geld spielen.“ A jövőben őrzáratokat fog kiküldeni és ezeket elfogatja, s elsősízbén 50 bottal, másodízben pedig „mit Spitzruthen“ — vesszőfutással bünteti őket.

1801 június 1-én Máriássy parancsot ad ki, hogy a legénység selyemhernyók közelében ne merjen dohányozni. „Es ist schärfestens untersagt, daß kein Jäger sich unterstehen solle Taback zu rauchen, wo Seidenwürmen sich befinden.“ A parancs megtartásáért persze a századparancsnokok felelnek.

1800 őszén a Schiavuzzi compánia Rowny nevű káplára venereás beteg lett, s kórházba került. Mikor innen gyógyultan távozott, nem ment vissza csapatához, hanem négy napig valami nővel volt. A káplár a Stockhauszba került, viszont a nőt eltoloncolták.⁷² Máriássy úgy intézkedik, hogy a káplár menjen vissza a századhoz, ahol szigorú szolgálatra kell fogni azután folytatja: „Wird noch einmahl der Befehl denen Compagnien wiederholt, keine liederliche Weibsbilder mehr zu dulden, die die Leuthe zum Laster Anlasz geben.“

Míg egyrészt Máriássy ilyen módon akarja embereit a bajoktól óvni, addig másrészt igen élesen ellene van annak, hogy az Oberjäger-ektől lefelé emberei nősek legyenek és házias életet éljenek. 1801 április 30-án adja ki a parancsot: „Da ich unter meinen Corps *keinen verheuratheten* vom Oberjäger angefangen sehen will, so soll mich auch kein Herr Compagnie Commandant mit einer Meldung dieser Art unter größter Verantwortung mehr *plagen*.“ E parancs elhangzott ugyan, de azért Máriássy még sem kerülhette ki, hogy emberei közül egyik-másik meg ne nősüljön, dacára annak, hogy szinte fogcsikorgatva adott nősülési engedélyt. Egy ízben pl.: a Corps káplánja kívánta egy ember házasságkötését, s Máriássy e kívánság elől kitérni nem tudott ugyan, de az esettel kapcsolatban a maga megjegyzéseit el nem engedi. 1801 június 10-én írja: „Da sich der Herr Corps Caplan selbst wegen der Heurath des Corporals König intresirt, so wird in Anbetracht dessen, aber ohne künftige folgen, den Corporal König die Heurath bewilliget, nur muß ich aber sehr ungeru dabei bemerken, daß ich in Zukunft,

⁷² „Der Corporal Rowny von Schiavuzzi Compagnie, welcher in hiessigen Spittal als Venerisch gelegen, ist schon vor 4 Tagen vom Oberarzten reconvalesciert worden, aber noch bis dato zur Compagnie nicht eingerückt, sonder hat sich mit einer Mensch hier aufgehalten: dieser Corporal ist also arretirt und in Stockhauf gekommen, sein Mensch hingegen mit Schub weiters expedirt.“

so wie mir gewinß nicht Lieb ist, jeden Herrn Compagnie Commandanten, der erlauben wird eine fremde Person sich bei der Compagnie aufzuhalten, oder das Corps Commando sogar um eine Heurath zu bitten, *zum Profosen sezen werde; denn ich will ein Corps von Jäger haben, keineswegs aber von Weiber.*“

Dacára ennek, néhány nap múlva már ismét kénytelen Máriássy nősülési engedélyt adni, mert két ember a verbuválásnál csak azon feltétel alatt csapott fel, ha nősülési engedélyt kap, tehát itt a kérés elől kitérni megint csak lehetetlen volt. 1801 június 22-én adja ki a következő parancsot: „Das Corps Commando ertheilet die Erlaubnuß den gemeinen Joseph Schmidt, sich mit der Jungfrau Catharina Kopel, und Johann Gotthard mit der Magdanella Shettorin blos aus den Beweggrunde verehlichen zu dürfen, weil nach eingelangte Außerung des Herrn Oberl. Utsh, diesen beede Gemeine noch gleich bei Ihren Anwerbung die besagte Verehligung zugesichert wurde.“ Ezzel kapcsolatban Máriássy megismétli a június 10-én kiadott parancsot és elrendeli, hogy a századparancsnokok a legénység „Heurats Vortrag“-jait ne hallgassák meg.

Sok mérget és bosszúságot okoztak Máriássynak a „deserteur“-ök! Valósággal tombol a folytonos és állandó szokás miatt. E tárgyban első parancsát 1800 február 10-én adja ki, amikor haragos dühhel ismeri be, hogy a Corps fennállása (tehát jó félév alatt) óta 528-an szöktek el és eddig még ezek közül egyet sem sikerült elcsípni. „Es sind seit Errihtung des Corps 528 Deserteurs, welche meistens von den Compagnien durchgegangen sind und keine Compagnie hat einen solchen Kerl und Deserteur ertapt, aus disen ist zu ersehen, wie wenig Dienstfeifer bei dennen Compagnien exestirt.“

A szökevények rendszerint ruhát, puskát, töltényeket is magukkal vittek, ami Máriássyt módfelett bosszantja, elannyira, hogy négy nap múlva (február 14.) kiadott parancsában a saját zsebéből ígér öt aranyat annak, aki egy szökött katonát behoz, „damit ich das Vergnügen genießen kann — jelenti ki vérszomjasan — so einen Kerl todtschiessen zu lassen.“

A szökdösők elleni rettentő haragját Máriássy meg is indokolja, gyakran írván, hogy ezek nem csak hogy minden kényszer nélkül, önként jelentkeznek katonának, hanem gyakran valósággal könyörögnek felvételükért, s ettől eltekintve, a vadászok a császár legjobban fizetett katonái, tehát ezeknek a szökdösését valósággal provokáló szemtelenységnek tekinti.

Máriássy nem játszott a szavával, mert ha egy-egy szö-

kevényt eltudott fogatni, azt irgalmatlanul főbe is lövette. Így 1800 május 25-én Ferrero Vince, a Corti század embere az őrségről desertált és így: „Ihre Majestät dem Kaiser meineidig geworden, das Aerarium betrogen und seinen Eid gebrochen hat, ist gestern vermög Corps d'Armée Commandobefehl *auf meinen Vorschlag* (ezt kiemeli), standrecht-mäßig behandelt und durch Pulver und Bley vom Leben zu Todte zum beyspiel allen übrigen Jäger hingerichtet worden.“ Ó nem tehetett mást — írja Máriássy mintegy öngazolással — minthogy mindenkit többször barátságosan figyelmeztetett, hogy a szökéstől óvakodjék; „den es gereicht wirklich der Piemontesischen Nation zu keiner Ehre, daß mit Errichtung des Corps schon über 300 Mann derserteurt und dem Aerario unermäßlichen Schaden gemacht haben.“

1800 augusztus 23-án ismét egy szökött katonát lőnek agyon. „Der Gemeine Carlo Borghese von Major Compagnie ist wegen verübter Desertion und als Rädelführer des Complots mit Pulver und Bley vom Leben Todt hingerichtet worden.“ Az előttünk ismeretlen részletű complotban még más három ember is részt vett, de ezeknek Máriássy megkegyelmezett.

Úgy látszik, Máriássy kereste a sok szökődésnek okát és azt abban vélte látni, hogy a Corps kötelékébe mindenféle jött-ment, megbízhatatlan alakot felvesznek, ezért tehát 1800 augusztus 7-én kiadja a parancsot, hogy: „von heute an werden keine *hergeloffen Kerls* zum Corps angenommen“, hanem csak olyanok, akikről egészen bizonyos, hogy jó magaviseletű, rendes emberek.

A halálbüntetésen kívül, melynek kimérésére, amint láttuk, Máriássy befolyt, bőven osztogatta embereinek a botot — Stockstreiche — is, amelyet 70, 60, 50, 40, 30, 25 és 15-ös porciókban szabott ki. Ezenfelül előfordul a parancskönyvben a „Spitzruten“ vagy „Gassenlaufen“, azaz vesszőfutás büntetése, amely akkori formájában közel állott a halálbüntetéshez, tehát ritkábban is fordult elő. Könnyebb büntetések, amelyeket Máriássy is osztogat: a degradálás egy, két, több hónapra vagy örökre, aztán az „Eisen-Arrest“, a vasban töltendő elzárás. Igen ritkán bár, de mégis előfordul, hogy Máriássy *dicsér!* Így pl.: 1800 július 18-án parancsban adja, hogy: „Da die Jäger ganz passable im Exerciren anlaßen, so wird künftighin nur Nachmittag von 6—7 Uhr exercirt.“

Egy ízben, Marianóban, hozzájárult ahhoz, hogy a tisztek egy kis bált (majálist) rendezzenek, tehát a sok ridegség mellett itt-ott a parancskönyvben egy kis derűt is találunk. 1801 május 15-én tehát a következő parancs jelenik meg: „Einige Herrn Officiers vom Corps *sammt meiner*, haben uns

vorgenommen, künftigen Sonntag einen kleinen Landbaal hier in Mariano zu veranstalten. Ich avertiere es allen übrigen Herrn Officiers, damit wir wissen können, ob alle übrige Herrn Officiers von Corps unserer Willens meinung sind und an den Baal, welcher nur wegen der Ehre des Corps von die Herrn Officiers gegeben wird, einen Antheil nehmen wollen.“ Kéri, hogy másnap reggelig jelentkezzenek, hogy kellő időben intézkedni lehessen.

1801 augusztusában a Corpsot feloszlatták, s így a Corps Commandóság is megszűnt. Máriássy 1801 augusztus 10-én hirdeti ezt ki, írván, „Da vermög eines herabgelangten hohen Hofkriegsratlichen Rescripts seiner Majestät dieses Corps aufzulösen bestimmt haben“, ennélfogva a századoknak 12 pontban foglalva előírja, hogy a feloszlattással kapcsolatosan mi lesz a teendőjük? Mint Corps Commandáns Máriássy az utolsó parancsot 1801 augusztus 30-án adja ki, s szeptemberben a Máriássy vadász zászlóalj végleg feloszlott.

Máriássy természetesen mint „Corps Commandáns“ is szorgalmasan folytatja az édesanyjával való aránylag sűrű levelezést és őrnagyi minőségében először 1800 márciusában Campianoból ír haza. Ezen levélben mindenkéltől csodálkozik, hogy édesanyja nincsen az őrnagyi kinevezéssel megelégedve. Hiszen — írja — míg gránátos kapitány volt, mindig csak az előmenetelt szorgalmazta: „En előlépésemmel meg vagyok elégedve, egy vadász Corpsom van, amely nevemet viseli, s melynek tulajdonosa, s egyedüli ura vagyok.“ Nem cserélne egyetlen ezredbéli őrnagygyal sem, aki végsőleg az ezredes „humor“-ától függ. Ha a De Vins ezredben maradt volna, mint rangban ötödik kapitány, még mindig messze lenne az őrnagyságtól.⁷³

Máriássy márciustól júniusig úgy látszik nem írt levelet haza, de ekkor megírta, hogy Governolonál, Mantua és Verona közt előrsön van, s Verona felől állanak a franciák, akikkel nemsokára megtörtént az összeütközés, mert június 20-án anyjának azt írja, hogy a császári sereget baj érte. Napoleon ugyanis Svájccon át Milanó felől rajtuk ütött s az összes utakat elzárta. Négy napig verekedtek vele, s ilyen hatalmas csaták még nem voltak, mert ezekben 30,000 ember pusztult el. Neki még van 200 vadásza, s ő maga eddig még minden ütközetet szerencsésen megúszott, Most a vezénylő tábornok fegyverszünetet kötött Bonapartéval, s ők Mantuába menetelnek, de nyugodtan megírhatja, hogy soha életében még annyit nem verekedett, mint ebben a hadjáratban.⁷⁴

⁷³ 1800. III. 24. Campiano. Anyjához írt levél a családi levéltárban.

⁷⁴ 1800 VI. 7. Governolo és VI. 20. Alexandria. Ugyanott.

Júniustól kezdve egész nyáron át Máriássy ismét mélyen hallgat és csak ősszel, október második felében ír anyjának. Megint Governolónál van előrsön, ahol — írja — neki jobb dolga van, mint a soreszredben, mert itt a maga ura. Szemben áll a franciákkal, akik azonban most nagyon csendesek. A császári sereg java Mantuában van, ahol a múlt szerdán 15.000 ember gyakorlatozott, utánna álarcos bál volt, ezt megelőzőleg pedig operai előadás. A franciák egyébként Itáliában november 4-re a fegyverszünetet felmondták, s igen szeretné, ha megvernék őket.⁷⁵

Mivel édesanyja fiát úgy látszik megint nősülési tervekkel gyötörte, írja, hogy eszeágában sincs nősülni, mert *drága az élet*. Neki egyébként jó dolga van, mert öt szolgája, szakácsa és négy más kiszolgáló embere van.

Dr. Iványi Béla.

⁷⁵ 1800. X. 20. és 27. Vorposton Governolónál. U. ott.